

LUCASNËAN 'A UPÍ BANA

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

1-2 Teófilo 'en cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncë unicaman ca atun iscésabi oquin Jesusan ñu 'acëcama 'imainun an unicama 'unánmicë ñucamaribi ñuiaxa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin mëníoquin a banacama cuënëoxa. **3-4** Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncancëxun cuan. Minmi asérabi cara a bana 'icë quixun 'unánun cana 'ënribi upí oquin an a ñucama 'unáncë unicama ñucáquin, uisaira cara 'iaxa quixun cuatancëxun, cuënëoxunquin mi ñuixunin.

Angelnëan an uni nashimiti uni, Juan, axa bacénti ñuia

5 Herodes Judea cacë menu 'apu 'ain ca Zacarías cacë uni judíos sacerdote achúshi 'iacëxa. An mëniosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun, Abíasnën unicamabëtan Zacaríasnën Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'axuancëxa. Zacaríasnën xanu ax ca Aaronën rëbúnqui, Elisabet cacë, 'iacëxa. **6** Zacarías 'imainun Elisabet a rabëtax ca Nucën Papa Diosan iscëx aín nuitu upí 'iacëxa. Upí 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan banacama cuaquein an cacésabi oquin upí oquin 'acëxa. Usa 'ain ca uinu 'icë uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma 'icën. **7** Usa 'ain ca Elisabet tuáñuma xanu 'ianan a rabëtaxbi xëniira 'iacëxa.

8 Usabi oquin 'acë 'ixun ca achúshi nëtën Abíasnën unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, **9** uin cara anu Nucën Papa Diosan caíscë uníxëshi atsínti anu atsínquin tsëpasa ñu xaroti 'icë quixun 'unánu xun Nucën Papa Dios ñucátancëxun tancëxa, judíos sacerdotecaman 'acësabi oquin. Tancëxbi ca Zacarías 'iacëxa. **10** Usa 'ain ca Zacaríasnën tsëpasa ñu xaromainun judíos unicaman émánxun Nucën Papa Dios abë banaquin rabiacëxa. **11** Tsëpasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnën anuxun tsëpasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucën Papa Dios 'aquinçë aín ángelcama achúshi ami chiquiracëtia mëracëxa. **12** Mërai sináncasmai ca ratuti racuéiracëxa. **13** Usai ami racuëtiabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it, Zacarías. Nucën Papa Diosan ca minmi a cacë banacama cuaxa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icën. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. **14** A tuá aín titi bacéncëx canicëbë camina 'itsaira cuëënti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuëënti 'icën, a uni cupí. **15** Ax ca Nucën Papa Diosan iscëx uni itsisama 'iti 'icën. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacë xëatima 'icën. Aín titaxa bacéncëma pain 'áishbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icën, usabi 'inux. **16** Juan an ca amia manúcë 'icëbi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántëcënquian a rabinun 'unánmiti 'icën. **17** Juan ax ca Nucën 'Ibu Jesúsa unun ax pain rëcuëncuatsini uti 'icën. Ax ca Elías 'iásaribiti Nucën Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncësaribi oquin aín bëchicë sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancë unicama sinanamiquin, Nucën Papa Diosmi

sinánun 'imici 'icën. Usoquian 'imicëxun ca axa Nucën 'Ibu Diosan xucëx ucëbëtan, Israel unibunën upí oquin aín bana cuati 'icën.

18 Angelnën cacëxun ca Zacaríasnën cacëxa:

—'Ex cana xëniira 'ain, 'en xanuribi ca xëniira 'icën. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'ë cacësabi oi ca asérabi 'iti 'icë quixun?

19 Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—'Ex cana abë 'ixuan an cacësabi oquin Nucën Papa Dios ñu 'axuncë ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icë ca an upí bana ènë ñuiquin mi canun quixun 'ë xuaxa. **20** 'En mi cacëxunbimi usai ca 'iti 'icë quixun sináncëma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sënencëbëishi banatécénti 'ain. Min sináncëbëmabi ca 'en mi cacë ñu asérabi 'iti 'icën, anun usai 'iti nëtëa sënencëbë.

21 Angelbë Zacarías banamainun ca an èmánxun chiquitia caíncë unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncëxa. **22** Uساquin sinánquian caíncëx chiquíquin ca Zacaríasnën banacasmaquin aín mëcënanshi sanánquin tanxuancëxa. Usaía 'icëbëtan ca unicaman —Nucën Papa Diosan ismicëxun ca anuxun a rabiti xubunuxun ñu isaxa —quixun sináncëxa.

23 A nëtëcama anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ñu 'ati sënencëbë ca Zacarías aín xubunu cuantécéancëxa. **24** Usa 'ain ca Zacarías cuantécéan aín xanu Elisabet tuuacëxa. Tuui ca chiquitima mëcén achúshi 'uxë aín xubu mëúishi 'iacëxa. Usai 'iquin ca sináncëxa: **25** Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë sinánxunquin unicaman 'ë 'atimaquin ñuitécënxunma 'anun 'ex tuáñu 'inun mëníoxa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnën María ca

²⁶ Elisabet mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë sénëni natubëncëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷ unibë 'icëma pan xanu, María cacë, a istánun xuacëxa. A xanux ca Davitan rëbúnqui, José cacë uni, an binuxun cacë 'iacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca xucëx cuanx anua 'icënu atsínquin María cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucën 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acësamaira oquin. Ax ca mibë 'icën.

²⁹ Usaquin cacëxun cuaquinshi isquin ca Maríanën ratúquin sináncëxa —¿uisoti cara 'ë usaquin cain? —quixun. ³⁰ Usaquin sinaniabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it, María. Mi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹ Mix camina tuunuxun 'ain. Tuutancëx camina bëbu tuá bacénti 'ain. A camina Jesús caquin anëti 'ain. ³² Ax ca uni itsisama 'iti 'icën. A ñui ca —Nucën Papa Dios manámi 'icë aín Bëchicë ca ax 'icë —quiax uni quiti 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca aín rara David 'iásaribiti ax 'apu 'iti 'icën. ³³ 'Apu 'aish ca Israelnën rëbúnquinën 'apu nëtëtimoi 'iti 'icën. Ax ca cëñútimoi 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴ Cacëxun ca Maríanën ángel cacëxa:

—'Ex cana unibë 'icëma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵ Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca minu uti 'icën. Manámi 'icë Nucën Papa Diosan sinanën camina tuñu 'iti 'ain. Usaquier sinánxuncëxunmi

tuacëx ca ax Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'iti 'icën, —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë — quiax ca unicamax a ñui quiti 'icën. ³⁶ Min xucën, Elisabet, anribi ca caniacéquinbi bëbu oquin tu-aia. Ca tuaíma quicancëbëbi ca aín tuá mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxéinshi chaia. ³⁷ 'Aíma ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'icën.

³⁸ Cacëx ca María quiacëxa:

—Ñu cana 'ain, a Nucën 'Ibu cuëëncë ñu 'axunti. Min cacësabi oi ca 'iti 'icën. Usaquian cacëx ca ángel cuancëxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹ 'Itsama nëtë 'icëbë ca María bënëtishi Judea menu 'icë éma achúshi, matánu 'icë, anu Elisabet isi cuancëxa. ⁴⁰ Cuanx bëbaj Zacaríasnën xubunu atsíñquin ca Maríanën Elisabet —¿ënu caina 'ain? —quixun cacëxa. ⁴¹ Usaquin Marianën cacëxuan Elisabetnën cuacëbëshi ca aín pucunuax aín tuá ubiácexa. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacëxa. ⁴² Sinánmicëx cuëëñquin ca Elisabetnën munuma María cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acësamaira oquin. Min tuáribi ca an upí oquin sinánxunia. ⁴³ Mixmi Nucën 'Ibu ax uti nun caincë aín tita 'aish 'ë isi ucëbë cana cuëëñibi rabinin. ⁴⁴ 'En minmi cacëxun cuacëbëshi ca 'en pucunu 'icë tuá cuëëni ubíaxa. ⁴⁵ Nucën 'Ibu Dios quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun sinani camina cuëëinra cuëënti 'ain.

⁴⁶ Elisabetnëan usaquin cacëxun ca Maríanën cacëxa:

'En cana Nucën 'Ibu Dios cuëenquin rabin. ⁴⁷ 'En 'Ibu Dios an ainan 'inun 'ë iëmicë, a sinani cana cuëeinra cuëénin. ⁴⁸ 'Ex ñuñuma 'aíshbi ami sináncë 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan 'ë sinánxuanxa. Usoquin sinánxuncë 'ëx 'ain ca camabi unix 'ë ñui —a ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuanxa —quiti 'icën. Axa ënë nëtënu bucucë unicaman rëbúnquinëxribi ca usai 'ë ñui quiti 'icën. ⁴⁹ Nucën Papa Dios ax cushiira 'ixun ca 'ën sináncëma ñu upíira upía 'ë canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan upíira 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰ Usabi oquin ca uicaman cara ami racuéanan aín bana cuatia acama nuibaquin 'aquinia. ⁵¹ Cushiira 'ixun ca an unin 'acëma ñu 'axa. Axa —'ëx cana uni itsisamaira 'ai —quixun sinani rabíçë unicama ca an ñuumma 'imi-axa. ⁵² 'Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icë unicamaribi meuma 'inun 'imiaxa. ⁵³ Panancë unicama ca pimiaxa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántëcënquinma ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴ Israelnën rëbúnquicama ainan 'inúan caiscë acama ca nuibaquin manuquinma 'aquieranxa. ⁵⁵ Usai ca xénibua 'aínbì 'iti 'icë quixun ca aín rëbúnquicama ñuiquin Nucën Papa Diosan nucën rara Abraham cacëxa.

⁵⁶ Esai qui sënëntancëx rabë 'imainun achúshi 'uxë Elisabetbë 'itancëx ca María aín xubunu cuantëcëancëxa.

An uni nashimicë, Juan, bacëan

⁵⁷ Usa 'ain ca Elisabet aín bacënti nëtë sënëncëbë, nucë bënë tuá bacëancëxa. ⁵⁸ Bacëncë

—a ca Nucën 'Ibu Diosan nuibaquin tuáñu 'inun 'imiaxa —quixun 'unánbiani a 'urama 'icëcama 'imainun aín aintsi 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abë banai cuëëancëxa. ⁵⁹ Usai 'itancëx ca Elisabet bacëncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain, judíos unibunëan 'acësoquin, a tuá judío 'icë 'unánti oi anu timëacëxa. Timëax ca aín papan anënbí anëcatsi quiax quicancëxa. ⁶⁰ Quicëbëbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anëx ca Juan cacë 'iti 'icë — quiax quiacëxa.

⁶¹ Quia ca cacancëxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anëcë 'iti 'ic? Uinu 'icë min aintsi 'ibúxbi ca usaquin anëcë 'aíma 'icëen.

⁶² Usaquin catancëxun ca aín papa uisaquin anëti cara cuëënia quixun ñucáquin mëcënan 'unánti oquin sanánquin cacancëxa. ⁶³ Usoquian cacancëxun ca aín papan anu cuënëoti ñua 'inánun quixun aín mëcënan tanquin cacëxa. Cacëxun 'ináncëxun ca —aín anë ca Juan 'icëen —quixun cuënëocëxa. Usaquier cuënëocë isi ca uisa cupí cara usaquin anëia quiax sináncasmacancëxa. ⁶⁴ Usaquier cuënëocëbëa sináncasmacancëbëshi ca Zacarías banatëcëancëxa. Banatëcënquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa.

⁶⁵ Usai 'icëbë ca anu 'icë unicama sináncasmal ratúacëxa. 'Imainun ca Zacaríasbëa aín bëchicë usai 'icë banacama Judea menu 'icë matácamanu 'icë unicaman chanioia cuacëxa. ⁶⁶ Chanioia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicë banacama atun nuitu mëúishi sinánan, Nucën Papa Diosan ca abë 'ixun asérabi a sinánxunia quixun 'unani, —¿ënë tuáratsu cara canitancëx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancëxa.

Zacarías canta

67 Usai quimainun ca a tuacën papa, Zacarías, ax aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cuëeni quiacëxa:

68 —Nucën 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rëbúnquicaman rabicë, a ca camabi unin rabiti 'icën. An ca aín unicama 'icë nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. **69** An ca cushiira 'ixuan an nu iémiti axa unun mëníoxa. Ax ca an Nucën Papa Dios rabia David, aín rëbúnqui 'iti 'icën. **70** Nucën Papa Diosan ca béráma an ax quicë bana uni ñuixuncë uni upícaman — usai ca 'iti 'icë —quixun canun camiacëxa, ësaquin, **71** an ca an nu nuibacëma unicaman ubíotima oquin nu iémianan axa numi nishcë unicaman bëtsi bëtsi otima oquin nu iémiti 'icën. **72** Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucën Papa Diosan nucën raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icën. A bana, nucën raracaman rëbúnquinëx ca aín unibu 'iti 'icë quiax quicë, a ca manucëma 'icën. **73** Nucën Papa Diosan ca sinanatècënuunma nucën rara Abraham cá banax ca ësai quicë 'icën: **74** Abrahamnëن rëbúnqui nun nu racuéquinma a rabinun ca axa numi nishcë unicaman ubíotima oquin an nu iémiti 'icën. **75** Usaquian iémicëxun cananuna an iscë nun nuitu upí 'ixun, ax cuëëncësabi oquin 'aquin, camabi nëtë nun bamati nëtë utámainun a rabiti 'ain. **76** Usa 'ain cana mixmi 'ën bëchicératsu 'icë, mi Cain, mi ñui ca unicamax, Nucën Papa Dios manámi 'icë an

aín bana unicama ñuixunun xucë camina mix 'ai quiax quití 'icën. Min camina, a Nucën 'Ibu Diosan xuti ax ucëma pan 'ain, mix pain rëcuëncuatsincë 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain. ⁷⁷ Min sinánmicëxun ca 'unánti 'icën, a cupí ca atun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë 'iti 'icë quixun. ⁷⁸ Usoquin 'iminuxun ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin, an nu iémiti, a aín nëtënu 'icëbi ënë menu nubë 'inun xuti 'icën. ⁷⁹ Xucëxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë upíma 'ianan — 'en bamati ca 'urama 'icë —quixun sinani racuëti masá nuituti bëánquibucënu 'icësa unicama atun 'uchacama térénquin Nucën Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun nu 'imiti 'icën.

Usai ca Zacarías Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx quiacëxa.

⁸⁰ Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nëtëa sënëntamainun anu uni 'icëma menu 'iacëxa.

2

Jesús bacëan (Mt 1.18-25)

¹ Ënë menua Jesús uti ca ësai 'iacëxa: Romanu 'icë 'apu, César Augusto, aín bana ca cua-cocancëxa, camabi unix ca aín anë quiricanu 'ai cuanti 'icë quixun. ² Cirenio cacë uni axa

Siria nêtënu 'icë unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancëxa. ³ Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icë êmanuax cara bacéancëxa, anuxun aín anë quiricanu 'ai riquiancëxa. ⁴ Usa 'ain ca José Galilea menu 'icë ëma Nazaret cacë, anuax Belén cacë êmanu cuancëxa. Belén ax ca Judea menu 'icë ëma, anuaxa David bacéan, a 'iacëxa. José, ax David aín rëbúnqui 'aish, ca aín anë 'ai Belénu cuancëxa. ⁵ Cuanquin ca an binuxun 'unántiocë xanu, María, tuñu 'icë, anribia aín anë 'anun buáncëxa. ⁶ Buáncëx cuanx Belénu bëbatancëx ca María aín bacënti nêtë sënëancëxa. ⁷ Sënëncëbë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinuax María bacéancëxa. Bacénxun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncëxa.

Angelcaman an ñuina bërúancë unicama ca

⁸ Usa 'ain ca Belén 'urama 'icë pastonu an ñuina bërúancë unicama 'iacëxa. 'Ixun ca imë 'uxti tēaquin aín ñuina bërúancëxa. ⁹ Anu 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx ángel achúshi atumi chirquiracëtia isacëxa. Iscëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan pëcacën atu pëcacëxa. Usocëbë ca ratuti racuëacëxa. ¹⁰ Usariabi ca ángelnën atu cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Ënëx ca camabi unin cuati 'icën. Cuati ca chuáma taní cuëënti 'icën. ¹¹ Ënë nêtënu ca bacéanxa anuax David bacéan êmanuax an camabi uni aín 'ucha térëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iëmiti. Ax ca Nucën 'Ibu Cristo, a 'icën. ¹² Ënë isquin camina 'en mitsu cacë bana ax ca asérabi 'icë quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá

chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitinu racáncë isti 'ain.

¹³ Quicébëshi rícuatsini timëti Nucën Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacëxa:

¹⁴ —¡Naínu 'icë Nucën Papa Dios rabinun ca 'at!

¡Énë nëtënuaxa Nucën Papa Diosbë upí 'icë unicamax ca chuámashirua 'ican!

¹⁵ Usoquin atu catancëxa ángelcamax naínu ríquiancébë ca an ñuina bérúancë unicamax canancëxa:

—Taín isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucën 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnënu cacë enë isi.

¹⁶ Cananquiani bënëtishi ríquianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacëxa. ¹⁷ Isquin ca ángelnéan a Tuá ñuiquin cacë banacama ñuixuancëxa.

¹⁸ Usaquian an ñuina bérúancë unin ñuia cuati ca an cuacë unicama ratúacëxa. ¹⁹ Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mëúishi ënë ñucama manuquinma sináncëxa. ²⁰ Usa 'ain ca an ñuina bérúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacë ñucama sinánquin Nucën Papa Dios rabi, pastonu amiribishi ríquiancéxa. Ríquianquin ca —ángelnéan nu cacësabi oi ca 'iixa —quixun sinánan ax ca upíira 'icë quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiacëxa.

Josébétan Maríanën Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buan

²¹ María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icë 'unántiocëxa. 'Unántioquin ca María tuutisama

pain 'aían ángelnën cacësabi oquin Jesús caquin anëacëxa.

²² Moisésnën cuënëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icë —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sënëncëbëtan aín rëcuën tuá Josébëtan Jerusalénu buáncëxa, ax ca ainan 'icë Nucëن 'Ibu Dios canuxun. ²³ Moisésnën cuënëo bana ca ësai quia: "Camabi rëcuën bëbu tuá ax ca Nucëن 'Ibu Diosnanshi 'iti 'icëن". Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébëtan Maríanën Jerusalénu 'icë xubu, anuxun Nucëن Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncëxa. ²⁴ Moisésnën cuënëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë sënëncëbëtan ca xanun an 'aracacë numacuru rabë buánti 'icëن, numacuru itsi 'áima 'ain ca an 'aracacë paru numacuru buánti 'icëن. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabéribi judíos sacerdote 'inánuxun buáncëxa.

²⁵ Jerusalénu 'icë uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacëxa. A unix ca upí nuituňu 'ixun a rabianan Nucëن 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancëxa. Usa 'ain ca abë Nucëن Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacëxa. ²⁶ An ca Nucëن Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ësoquin sinánquin 'unáncëxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'ën axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucëن 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

²⁷ Usa 'ain ca Simeón Nucëن Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucëن Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuënëo bana quicësabi

oquin 'anuxun Jesús buanx atsíancëxa. ²⁸ Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeonën Nucën Papa Dios rabiquin cacëxa:

²⁹ 'En 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'ë cacë a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icën. ³⁰ An camabi uni aín 'uchacama térénquin minan 'inun iémiti a cana 'en bérúnbi isin. ³¹ Ax ca usai 'iti 'icë quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mënión. ³² An ca Israel unibushima judíosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën. Minan 'inúnni caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icën.

³³ Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icë quiax sináncasmacëxa. ³⁴ Sináncasmaiabi ca Simeónën acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacëxa:

—Ené tuá cania aín bana cuaisama taní ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icébëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíira 'iti 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios cuéënia quixuan unicaman 'unánun xucë 'aínbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuéëníma a ñui 'atimati banati 'icën. ³⁵ Usai 'ia isquin ca an uisoquin cara aín nuitu mëu sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacëxa.

³⁶ Anuribi ca achúshi xanu xëniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Asernën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëchicë 'iacëxa.

Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'iacëxa. ³⁷ Mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nëtën abë bananaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. A upí oquin sinánuxun ca bëtsi bëtsi nëtën piama 'icën. Nëtënbí imëbi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. ³⁸ Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsíñquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëenquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an anun Jerusalénu 'icécama 'imainun camabi judíos uni chuámarua 'inux iëti nëtë caíncë unicama, a Jesús ñuiquin —an nu iëmiti a ca ènëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretnu cuantëcëan

³⁹ Usa 'ain ca Josébëtan Maríañen Nucën 'Ibu Diosan bana Moisésnën cuënëo ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë éma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx ca Jesús Nazaret émanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiancëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesús 'ia

⁴¹ Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'inux cuancëxa. A nëtë ax ca aín raracama Egípto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iëa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nëtë 'iacëxa. ⁴² Usai cuanquin ca mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu

'icë Josébëtan Maríanën Jesús anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu buáncëxa. ⁴³ Anu cuanx anun carnero 'ati nëtë inúmibiani amiribishi Nazaret émanu cuantëcëñquin ca Maríanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénubi ébiancëxa. ⁴⁴ Ébiani ca raíri unicamabë cuancësa sinani Josébë María achúshi nëtë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsi 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'áimocëxa. ⁴⁵ Aímobiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénua bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisésnën cuënëo bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷ Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara énë tuacën énë ñucama 'unánan nun ñucácëxunribi upí oquin ñuia —quiax sináncasmacëxa. ⁴⁸ Usaía a unicamabë banai tsócë Jesús mërai ca Josébë María ratúacëxa. Ratúquin ca aín titan cacëxa:

—¿Uisa 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabëtan cana mi mëracatsi bénéquin barin.

⁴⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caina 'ë barian? ¿'En Papa quicësabi oquin 'ën ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰ Cacëxun cuaquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icën.

⁵¹ Usa 'ain ca José 'imainun Maríabë Jesús Nazaretnu cuantëcëancëxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicësabi oquin ñu 'acëxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuaxa Jesús 'icëcama a

manuquinma sináncëxa. ⁵² Sinánmainun ca Jesúz caniacëxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usa 'icë ca —ax ca upí tuá 'icë —quixun camabi unin cuéenquin nuibacëxa. Nuibamainun ca Nucën Papa Diosanribi a isi cuéenquin nuibacëxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

3

*Anu uni 'icëma menuxuan an uni nashimicë,
Juanën uni bana ñuixuan*

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancë nëtëa quince baritia 'icëbë ca Poncio Pilato Judea menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipo, ax Iturea me 'imainun Traconíte menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Lisanias cacë uni, ax Abilinia cacë menu 'icë 'apu 'iacëxa. ² Usaía 'imainun ca Anás 'imainun Caifás a rabëtax judíos sacerdotecaman cushi 'iacëxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëchicë, Juan, axa anu uni 'icëma menu 'icë, a Nucën Papa Diosan aín bana sinánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacëxa. ³ 'Imicëx cuani Jordán cacë baca rapasu 'icë mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ésaí quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama éni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun 'uchacama téréncë 'inun.

⁴ Usai ca Juan quiacëxa, a ñuiquian an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, Isaíasnëن cuënëosabi oi, èsai quicë:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix èsai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacësaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain. ⁵ Matá nancëcëcamax ca natacacácë 'iti 'icën, aín bashicama 'imainun matácama ca bëtsibëtan sënën 'iti 'icën, bai tëntúncëcamax ca racanacë 'iti 'icën, bainu 'icë quinicama ca natacacácë 'iti 'icën. ⁶ Usoquian 'an ca ax uti 'icën. Axira ucëbëtan ca camabi unin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iémiti 'icë quixun isti 'icën.

⁷ Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancëxa. Riquianxa bëbacë ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtëen masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsu asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ènquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai — quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ènë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imitti 'icën. ⁹ Èsa ca. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma

icama rëtancëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëñquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

¹⁰ Juanëan usaquin ñuixunia cuaquein ca anu 'icë unicaman —¿Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'inuxun caranuna aña 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa. ¹¹ Cacëxun ca Juanëen cacëxa:

—Uix cara cutun rabëñu 'icë an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icën. Uix cara pitíñu 'icë an ca pitíñuma uni paná 'inánti 'icën.

¹² An 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaxribi ca an atu nashiminun quiax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'inuxun caranuna aña 'ati 'ain?

¹³ Cacëxun ca Juanëen cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashi camina 'apu buánminuxun biti 'ain.

¹⁴ Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna aña 'ati 'ain?

Nucácëxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imainun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina paránxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cëmëi ami manánxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'ináncëxun camina 'atimati banaquinma cuëëñquin ashi biti 'ain.

¹⁵ Ësoquian Juanëen bana ñuixunia an cuacë unicaman ca —ënë uni sapi ca Cristo, axa uti nun caíncë, a 'icë —quixun cuëëñquin sináncëxa. ¹⁶ Sinania ca Juanëen anu 'icë unicama cacëxa:

—'En cana mitsu 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbica 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën. Imiquin ca tsi rëquirucënän ñu 'acësoquin aín cushin aín nutunua sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icën. ¹⁷ An ñu 'apácë unin 'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ca ësa 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun bixun bucúntaçëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bënántisamanën næënia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë cupí bimi xacá næënti pucësa 'imiti 'icën.

¹⁸ Usaquin bana ñuixuanan unicama 'ësëquin ca Juanën Jesús ñuiquin a cuatia cuëénun bana ñuixuancëxa. ¹⁹ Ñuixuanan ca 'apu Herodes cacë an aín xucënan xanu, Herodías cacë, a bianan bëtsi ñu 'atimaribi 'acë 'icë —minmi 'acë ñu ax ca 'aisama 'icë —quixun Juanën 'apu Herodes a cacëxa. ²⁰ Usaquian cacëxunbi sinanaquinma ñu 'atimaira 'atëcënquin ca Herodesnën Juan sipuanun aín unicama cacëxa.

*Juanëan Jesús nashimia
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)*

²¹ Sipuacëma pan 'ixun unicama nashimianan ca Juanën Jesúsribi nashimiacëxa. Nashimicëx aín Papa Diosbë banacëbë ca naí panárabëacëxa. ²² Usacëbë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí

numacuru iscësa 'aish uax anu 'iruacëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, èsai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua taní cuëënин.

*Jesusan chaitiocëcama 'imainun aín raracamaxa
'iá*
(Mt 1.1-17)

²³ Unicama pain bana ñuixuanan 'aquini ca treinta baritiañusa Jesús 'iacëxa. Unicaman sináncëx ca Josénëx aín papa 'iacëxa. José ax ca Elínën bëchicë 'iacëxa. ²⁴ Elí ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Jananën bëchicë 'iacëxa. Jana ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. ²⁵ José ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Amosnën bëchicë 'iacëxa. Amós ax ca Nahumnën bëchicë 'iacëxa. Nahum ax ca Eslinën bëchicë 'iacëxa. Esli ax ca Nagainën bëchicë 'iacëxa. ²⁶ Nagai ax ca Maatnën bëchicë 'iacëxa. Maat ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Semeinën bëchicë 'iacëxa. Semein ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Judánën bëchicë 'iacëxa. ²⁷ Judá ax ca Joananën bëchicë 'iacëxa. Joanan ax ca Resan bëchicë 'iacëxa. Resa ax ca Zorobabelnën bëchicë 'iacëxa. Zorobabel ax ca Salatielnën bëchicë 'iacëxa. Salatiel ax ca Nerín bëchicë 'iacëxa. ²⁸ Neri ax ca Melquin bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Adinën bëchicë 'iacëxa. Adi ax ca Cosamnën bëchicë 'iacëxa. Cosam ax ca Elmodamnën bëchicë 'iacëxa. Elmodam ax ca Ernën bëchicë 'iacëxa. ²⁹ Er ax ca Josuénën bëchicë 'iacëxa. Josué ax ca Eliezernën bëchicë 'iacëxa. Eliezer ax ca Jorimnën bëchicë 'iacëxa. Jorim ax ca

Matatnën bëchicë 'iacëxa. ³⁰ Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Simeonën bëchicë 'iacëxa. Simeón ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. Judá ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Jonanën bëchicë 'iacëxa. Jonán ax ca Eliaquimnën bëchicë 'iacëxa. ³¹ Eliaquim ax ca Meleanën bëchicë 'iacëxa. Melea ax ca Mainanën bëchicë 'iacëxa. Mainán ax ca Matatanën bëchicë 'iacëxa. Matata ax ca Natanën bëchicë 'iacëxa. ³² Natán ax ca Davitan bëchicë 'iacëxa. David ax ca Isaínën bëchicë 'iacëxa. Isaí ax ca Obednën bëchicë 'iacëxa. Obed ax ca Booznën bëchicë 'iacëxa. Booz ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. Sala ax ca Naasonën bëchicë 'iacëxa. ³³ Naasón ax ca Aminadabnën bëchicë 'iacëxa. Aminadab ax ca Aramnën bëchicë 'iacëxa. Aram ax ca Esromnën bëchicë 'iacëxa. Esrom ax ca Faresan bëchicë 'iacëxa. Fares ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. ³⁴ Judá ax ca Jacobnën bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵ Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶ Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénen bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷ Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Matusalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahalaleel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸ Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa. Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

4

Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Juanëan Jordán bacanuxun nashimicëbë abë 'ixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa. ² Cuanx ca cuarenta nëtëen anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nëtëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³ Panancë isquin ca ñunshin 'atimanën 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ésaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ènë maxax pán 'inun cat.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ésai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵ Usotancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë èmacama cuainacëa bënénquinshi ismiacëxa. ⁶ Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecama 'imainun ami iscë èmacama 'imainun anu 'icë ñucama ènëx ca 'ënan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, ènë ñucama 'inánti 'ain. ⁷ Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'ë rabicëxun cana ènë mecama 'imainun ènë menu 'icë èmacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ñuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ñesai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹ Usotancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun Jesùs Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënën buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca ñuax nuánquian menu nipacët. ¹⁰ Diosan bana cuënëo ca ñesai quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bërúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹ Atun bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mëcenan mi biti 'icën.

¹² Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñesairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³ Usaquian Jesusan cacëx ca anúan Jesùs tantëcënti 'áíma 'ain, ñunshin 'atimanën 'apu, tantëcëni ucatsi quiax, Jesùs ébiani cuancëxa.

Galilea menu Jesùs cuantëcëan (Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Usaquian 'acëx ca Jesùs, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxëshi, Galilea menu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë meçamanu 'icë unicamanribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵ Anua judíos unicama timëcë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca

Jesusan anu timécë unicama bana 'unánmiacëxa.
Usoquian 'aia ca camaxunbi a rabiacëxa.

*Jesús Nazaret émanu 'iá
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)*

16 Anuaxa canicë Nazaret éma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca anun ñu mëétima nëtëa 'icëbë anua judíos unicama timécë xubunu cuancëxa, axa anun ñu mëétima nëtën 'icësabi oi. Cuanx atsianx ca unicaman cuanan Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui niruacëxa. **17** Niruia ca an a quirica bérúancë unin Isaíasniën cuënëo bana a atu 'axunun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun biquin ca aín catanua éssai quicë bana bariquin mëraquin atun cuanun quixun 'axuancëxa:

18 Nucën 'Ibu Diosan xucëx 'énu uax ca aín Bëru Ñunshin Upí 'ébë 'icën. An ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëenun ñuixuanan, axa masá nuitucë unicama upí oquin sinánminun 'é caxa. 'Imainun ca sipuacë 'aíshbia upitax chiquíncë 'inun 'imianan bëxuñu unicama bëxuñuma 'inun 'imianan bëtsi bëtsi ocë unicama bëtsi bëtsi ocëma 'iminun 'é caxa. **19** 'Imainun ca anúan atun 'Ibu Diosan nuibaquin 'a quinti nëtë ca uaxa quixun unicama canun quixun 'é caxa.

20 Usaia quicë bana 'atancëxun mapuquin, an a quirica bérúancë uni 'inani ca tsóbuacëxa. Tsóbutia ca a xubunu timécë unicaman énquinma abi isacëxa. **21** Usoquin iscëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bërí ca anun énë bana quicësabi oi 'iti nëtë uaxa.

22 Cacëxuan cuati ca anu 'icë unicamax cuëëni — aín bana ca asábi 'icë — quianan — axa quicë banax ca upíra 'aish uni itsin banasama 'icë — quiax quiacëxa. Usai qui ca — ¿Josénën bëchicë 'aíshbi cara usai banain? — quiax canancëxa. **23** Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun sapi camina ësaia uni quicë bana anun 'ë caisa tanin: “Mix rucuturu 'aish ca mixbi pëxcút”. Usaquin caquin camina 'ë cati 'ain: Minmi Capernaúm émanuxun ñu 'aia nun cuacë usaribi oquin camina anuaxmi canicë me énuxunribi 'ati 'ai quixun.

24 Canan ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun usaquin 'ë cati sináncë 'aínbi cana asérabi mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían, anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icë unicaman cuaisama tania.

25 Ésaquinribi cana asérabi mitsu cain, béráma ca Elías an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxën 'uí 'ibúcëbëma, piti 'aíma 'ain, unicama 'acëñuma 'iacëxa. **26** Usai 'imainuan 'itsa casunamëcë xanu 'aínbi ca raírima, Sidón cacë menu 'icë éma, Sarepta cacë, anu 'icë casunamëcë xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucën Papa Diosan Elías xuacëxa. **27** 'Imainun ca Eliseonëxribi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Axa anu 'ain ca an nami chëquímicë 'insínñu uni 'itsa a nëtënu 'iacëxa. 'Itsa 'aínbi ca Siria cacë menu 'icë uni achúshi, Naamán cacë, ashi Nucën Papa Diosan 'amicëxun Eliseonën aín nami upí 'itëcënum 'imiacëxa.

²⁸ Jesusan usaquin cacëxun cuati ca anu 'icë unicamax xuamati ami nishacëxa. ²⁹ Nishi niruquin ca a émanua chiquínbianquin anua a éma 'icë matá chairucë sénencënu anuxun titicacatsi quixun Jesús buáncancëxa. ³⁰ Usaquin sinánquian buáncancëxbi ca Jesús a unicama nübëtsinuax atu ébiani cuancëxa.

*Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa
(Mr 1.21-28)*

³¹ Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icë éma itsi, Capernaúm, anu cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca anun ñu mëétima nëtëen anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ³² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbí bana ñuixuancëxa. Usai banaia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ai — quíax quiacëxa.

³³ Usa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca munuma cuéncénquin ésaquin cacëxa: ³⁴—Jesús Nazaretnu 'icë, ¿min caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'En cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë, a 'ain.

³⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nëtët. Ënë uninuax ca chiquít.

Usaquian cacëx ca ñunshin 'atima a uni menu nipacëmi, anu 'icë unicaman ismainunbi, chiquiacëxa, uisabi oíma. ³⁶ Usoia isi ca anu 'icë unicamax ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ènëx 'ic? Ënë unix ca ñunshin 'atimanënbia cuaisabi oi cushin banaia. Uninuax, ca chiquít, quixuan cacëx ca chiquitia.

³⁷ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Caperнаúmnу 'icë unicama inshima a 'urama 'icë menua 'icë émacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Simón Pedronën nachia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Anua judíos unicama timëti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsíancëxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insían, anu 'icë unicaman —Simonan nachi caramina nu pëxcuxuntima 'ai —quixun cacëxa. ³⁹ Cacëx anua racácënu cuani, ami bësui ñanáquian, aín 'itsis nëténun cacëxëshi ca Simonan nachi pëxcúacëxa. Usaquian Jesusan 'acëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Bari cuabucëbëa bëbaquíshbucëbëtan ca a émanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcama bëtsi bëtsi 'insínñu an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca camabi, aín mëcënan ramëquin, pëxcúacëxa. ⁴¹ Ñunshin 'atimanëxribi ca 'itsa uni 'insíncenuax chiquiacëxa. Chiquiti munuma cuëncëni ca quiacëxa:

—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nëtët —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nëtëmiacëxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucën Papa Diosan xucë a 'icë quixun 'unáncë 'aíshbi usai quiti ca Jesús cuëéanma 'icën. Usa 'ain ca atúxa quiabi nëtëmiacëxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Mr 1.35-39)

42 Usoquin 'oonx ca pëcaracëbë Jesús Caper-naúmnuax cuanx anu uni 'icëma menu bëbacëxa. Axa cuancë a caxu a baribiani cuanx ca Ca-pernaúmnu 'icë 'itsaira uni anua Jesús 'icë anu bëbaquin a mëracëxa. Mëraquin ca —nu èbiani cam-iná cuantima 'ai —quixun cacëxa. **43** Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara 'ëmi catamëtia acama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'ë xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuishima, camabi èmanu 'icë unicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

44 Usaquin ca Jesusan an Capernaúmnu 'icë unicama cacësabi oquin, Galilea menu 'icë èmacamanu cuanxun, anua judíos unicama timëcë xubuca-manuxun uni bana ñuixuancëxa.

5

Jesusan 'amicëxuan unin tsatsa 'aisamaira bia (Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

1 Parúnpapa Genesaret cuëbía Jesús 'ain ca Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaisa tani 'aisamaira uni chëcaisaira oquin tsitsiruacëxa. **2** Usoquian chëcaisaira ocëxun ca manë nunti rabë, uniñuma, parúnpapa cuëbí masi 'urama tècérëcacë isacëxa. Isanan ca an tsatsa bicë aín 'ibu rabë an an-uax 'ibúxun atun rica chucaia isacëxa. **3** Iscéxa anua 'icë manë nunti achúshinëx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacëxa. Cacëxuan buan, anu tsóbüxun, ca Jesusan baca cuëbía timëcë unicama bana ñuixuancëxa. **4** Ñuixunquin sënëontancëxun ca Jesusan Simón cacëxa:

—Baca nëbëtsi 'uri ca manë nunti buánxun anuxun rican.

⁵ Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Cananuna 'uxti tēaquin tsatsa biquinmabi 'uran ricánëtin. Usa 'aínbì cana minmi 'é cacëxun 'ën rica saracatëcënti 'ain.

⁶ Usoquin Jesusan cacëxun aín rica saracaquin bacanu nëpúquin ca tsatsa 'aisamaira biacëxa. Bicëxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica tēatisa 'iacëxa. ⁷ Usaía 'ia isquin ca Simónbëtan abë 'icë unicaman nunti itsinua 'icë unicama mëcënan sanánquin —nu ca 'aquiní ut —quixun cacëxa. Cacëx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanéntisaira oquin a manë nunti rabé buácacëxa. ⁸ Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronëن aín bëmánon rантин purúnquin —'ëx cana 'uchañu uni 'ain. Usa 'ain camina 'é ébiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacëxa.

⁹ Simón Pedro 'icësaribití ca abë 'icë unicama atun bicë tsatsacama isi ratuti uisa uni cara Jesús 'icë quixun sinani sináncasmacëxa. ¹⁰ Jacobo 'imainun Juan, Zebedeoñen bëchicë, an Simón Pedrobëtan tsatsa bicë, axribi ca ratuti sináncasmacëxa. Sináncasmaibi ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicë uni 'ix-unbi camina bërí 'ën 'imicëxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin uni 'ëmi sinánmiti 'ain.

¹¹ Usaquian Jesusan cacëxun menu aín nunti rabé rancatancëxun a ébiani ca ami sinani Jesúsbë cuancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë 'insínñu uni pëxcüa

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesúsa Galilea menu 'icē ëma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chéquimicë 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chéquimicë uni anu 'iacëxa. A unin ca a mërai a tanáin rantin puruni bëúnpucuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxuti 'ain.

¹³ Cacëxun aín mëcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nëtëacëxa.

¹⁴ Usaria pëxutia ca Jesusan cacëxa:

—Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismítí 'ain. Ismianan camina Nucëñ Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcúa quixuan camabi unin 'unánun.

¹⁵ Usoquian Jesusan —'en mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acë ñucama 'imainun a 'insíncë uni pëxcucë aribi ñuiquin chaniocëxa. Usaquian chaniocëbë ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa tani anu Jesús 'icënu riquiancëxa. 'Insíncë unicamaxribi ca a pëxcunun quiax anu riquiancëxa. ¹⁶ Usaía ucëbëbi ca Jesús anu uni 'icëma menu aín Papa Diosbë banai cuancëxa.

*Nicëma uni Jesusan pëxcüa
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)*

¹⁷ Nëtë itsán xubunuxun Jesusan bana ñuixuncëbë ca fariseo unicama 'imainun

an Moisésnën cuënëo bana uni 'unánmicë unicamaribi anu tsócë 'iacëxa. Acamax ca Galilea menu 'icë ēmacama 'imainun Judea menu 'icë ēmacama 'imainun Jerusalénuaxribi rícuatsincë 'iacëxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncë unicama pëxcunun Nucën Papa Diosan cushiocë Jesús 'iacëxa. ¹⁸ Jesusan bana ñuixunmainun ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacétinu racácë bëacëxa. Bëquin ca sináncëxa, —xubunu atsínmiquin cananuna anua Jesús 'icë anu nanopáti 'ai —quixun. ¹⁹ Sináncëbëbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmitti 'áima 'iacëxa. Atsínmicasmaquin ca tapitinën buáruxun xubu manánxun aín tapuacë a bérúaratancëxun anun aín bacétinën bëpáquin, anu 'icë unicama nëbëtsi, Jesusan bëmánon nanopácexa. ²⁰ Nanpáquin ca —Jesusan ca ènë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca térëncë 'icën.

²¹ Usaquian caia cuaquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman sináncëxa: ¿Uisa uni cara ènëx 'ic? Ax ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbì ca 'ucha térëntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térënti 'icën. ²² Usaquian sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ²³ 'En cana uni ñucë —min 'uchacama ca térëncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixunribi cati 'ain. ²⁴ Nucën Papa Diosan cushínbi 'en ènë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa

Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:

—'En cana mi cain, nируquiani ca min bacëti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵ Cacëxëshi nируquin aín bacëti bibiani ca Nucën Papa Dios rabibiani aín xubunu cuancëxa, anu 'icë unicaman ismainunbi. ²⁶ Usai nируquiani cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi —ësa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancëxa.

*Jesusan Leví aín uni 'inun ca
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)*

²⁷ Usaquin 'atancëx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócé méracëxa. Méraquin ca cacëxa:

—'En mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

²⁸ Cacëxëshi nируquiani ca aín 'ati ñucama ëbiani Jesúsbë cuancëxa.

²⁹ Jesúsbë cuantancëxun ca Levitan, Jesúscëñun aín 'unánmicë unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancëxun aín xubunuxuan abëtan pi unun 'itsa uni camiacëxa. Camicëx uxun ca Levísaribi 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun usa uni raíriribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan mesanu tsóxun piacëxa. ³⁰ Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnëñ cuénëo bana 'unáncë unicaman atu 'atimaquin ñuiquin Jesusan 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Usa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchañu unicama raíribëtan pianan xëain?

³¹ Caia ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuëënima. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuëënia. ³² Usaribiti cana an —'ëx cana upí 'ai —quixun sináncë unicama a 'énan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'én ñu 'atima 'acë cupí, 'én nuitu upíma 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'énan 'inun cai cana 'ëx uacën.

*Uisacasquin cara aín 'unánmicë unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)*

³³ Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Juanéan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtëن Nucén Papa Diosbë banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonéan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xéain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An biti xanua unin biti nëtëن caramina pi unun camicëxa ucë axa abë nuibanancë unicama masá nuituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain. ³⁵ Ësa ca. An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ébiantçexun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'én 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unian 'ë bicëxun 'én ébiantçexun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

³⁶ Usaquin canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë

fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ésaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ésaribi 'icën. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbì ca aín chupa ió tēaima, anun aín chupa xëni cëxëti. Tëaquin aín sani bicëx ca chupa ió ax 'atimatio. 'Imainun ca a chupa iotan sanix chupa xëni iscësama 'ia. ³⁷ Ésaribi ca. Ui unínbì ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. ³⁸ Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën. ³⁹ Béráma chëcacë ñu 'axun —ax ca upí 'icë — quixun sinánquin ca unin béría chëcacë ñu 'aisamatania.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

6

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru bia

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Anun ñu mëëtima nëtëan Jesús anu trigo 'apácë naënu 'icë bain cuancëbë, abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcëcë sirícaquin biquin, mëcénan shuquicëxa aín ènxë xucatia piacëxa. ² Usoia isquin ca fariseo raírinën atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mëëtima nëtëen usaquin 'atima ñu 'ain?

³ Atúan aín 'unánmicë unicama usoquin caia cuaquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ésoquin ñu 'acëxa

quixun cuënëo bana a iscëma 'ain? ⁴ Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun bixun Davidnën piacëxa. Piquin ca axa abë 'icë unicama anribia pinun 'ináncëxa. ⁵ Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nëtëni cara añu 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

*Jesusan aín mëcën bamacë uni mëpëxcüa
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)*

⁶ Anun ñu mëëtima nëtë itsin, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun ca Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunmainun ca aín mëcën mëqueu bamacë uni achúshi anu 'iacëxa.

⁷ A uni isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ñu mëëtima nëtëni caraisa uni pëxcuia quixun ami manánuixun iscatsi quixun Jesús bérúancëxa.

⁸ Usaquier sináncania 'unánquin ca Jesusan aín mëcën bamacë uni cacëxa:

—Néri ai ca nëbëtsi énu niracët.

Cacëx nirucuatsini ca anu niracëacëxa. ⁹ Anua nimainun ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama cacëxa:

—Ésaquin cana mitsu ñucatin, ¿anun ñu mëëtima nëtëni cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mëëtima nëtëni cara unin uni itsi 'insincë 'a quinti 'ic? ¿Cara bamatanun isëshiti 'ic?

¹⁰ Ésaquin caxun atu ñachatancëxun ca Jesusan aín mëcënmi ñucë uni cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa. ¹¹ Usaquian 'aia isi xuamati nishi ca uisa caranuna Jesús oti 'ai quiax 'ësénani canancëxa.

*Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mëcën rabë 'imainun rabë uni caísa
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)*

¹² Usa 'ain ca aín Papabë banai Jesús matánu cuancëxa. Cuantancëx ca imë 'uxti tëai abë banacëxa. ¹³ Usai bananëquin ca pëcaracëbëtan axa ami sináncë unicama timëxun, mëcën rabë 'imainun rabë caísquin —ënëcamax ca 'ën 'unánmitancëxun uni bana ñuixunun 'ën xuti 'icë —quixun cacëxa. ¹⁴ Acamax ca 'iacëxa Simón 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë, a 'imainun aín xucën Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonën bëchicë, 'imainun Simón axa judíos unibun rabanan nëëti banacë, ¹⁶ a 'imainun Judas, Jacobonën bëchicë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacëxa.

*'Itsa uni Jesusan 'unánmia
(Mt 4.23-25)*

¹⁷ 'Unánminuxun a unicama caístancëx ca matánuax taramëcëbutancëx me sapánu 'iacëxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecamanaxribia ucë 'iacëxa. 'Imainun ca Tiro, Sidón a éma rabë 'urama 'icë me parúnpapa rapasu, anu 'icë menuaxribia ucë 'iacëxa. ¹⁸ Acamaxa Jesusan bana ñuia cuati timëcamë'ëomainun ca 'insincë unicamaxribi Jesusan pëxcunun quiax uacëxa. Timëtia pëxcüanan ca Jesusan ñunshin

'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüacëxa.
19 Jesusan aín cushínbi 'itsa uni pëxcucë cupí ca
 anu 'icë 'insíncëcaman —'ën ticacëxuinshi ca 'ëribi
 pëxcuti 'icë —quixun sinani a ticanux tsitsíruacëxa.
 Usaía 'ia ca Jesusan 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

*Uisai 'i cara uni cuëënti 'icë quicë bana
 (Mt 5.1-12)*

20 Usa 'ain ca ami bësuquin Jesusan aín 'unánmicë
 unicama cacëxa:

—Mitsux ñuñuma 'aíshbi 'ëmi catamëtia Nucën
 Papa Diosan mitsu ainan 'aish aín nëtënu 'iti 'imicë
 cupí camina chuámarua taní cuëënin.

21 Mitsux 'acëñuma pananquinbi camina 'unánti
 'ain, mitsúxmi panani bënëaxma 'inun ca Nucën
 Papa Diosan mitsu 'inánti 'icën. Usai ca 'iti 'icë
 quixun 'unani camina chuámarua taní cuëënti 'ain.

Masá nuituti iníbi camina Nucën Papa Diosanbi
 ca 'ë cuëënen 'imiti 'icë quixun 'unani chuámarua
 taní cuëënti 'ain.

22 Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën
 bana cuacë cupí unin mitsumi nishanan, mitsu
 cuëënquinma 'atimaquin ñuiyanan, mitsu anémibi
 'atimati banacëxbi camina chuámarua taní cuëënti
 'ain. **23** Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca
 an mitsu 'atimocë unin raracaman, an Nucën
 Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama bëtsi
 bëtsi oquin 'atimocëxa. Usaquin 'unani camina
 unin 'atimocëxbi —Nucën Papa Diosan ca nu
 sinánxunquin aín nëtënu abë upiti tsónun nu 'imiti
 'icë —quixun sinani, chuámarua taní cuëënti 'ain.

24 Usa 'aínbi camina ñuñuira 'aish mitsux, usabii
 'inuxmabi ashiti mitsuñu cupí cuëëncë 'aish,

Nucën Papa Diosan nëtënuax cuëënti 'aíshbimi cuëëncëma cupí masá nuituirati 'ain.

25 Pitiñu 'imainun camabi ñuñu unicama, anúnmì mitsux pitiñuma 'ianan ñuñuma 'iti nëtë ca uti 'icën. Ucëbë camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bérí 'ëmi sinanima cuëëni cuaicë 'aínbi ca anúnmì mitsux rarumati inti nëtë uti 'icën. Ucëbë camina masá nuituirai inti 'ain.

26 Unicaman mitsu rabicëxbi camina masá nututi 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucën Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ñuixuncë unicama rabiacëxa.

—*Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai — quicë bana*

(Mt 5.38-48, 7-12)

27 Canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'ën banami cuatia ësaquin mitsu cain, axa mimi nishcë unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. **28** Axa mimi 'atimati banacë unicama camina Nucën Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ñucáxunti 'ain. Ñucánan camina an mi 'usáncë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. **29** Mia 'atimocëxunbi camina ami nishquin aribi 'atimotima 'ain. Ësa ca. Mia bëtáshcacëxun camina 'aisa tania amoribia mi bëtáshcanun 'amiti 'ain. Min cutúan unin mi bicuancëxun camina biisa tania min camisetaribia binun bimiti 'ain. **30** An mi ñu 'inánun quixun ñucácé uni a camina 'inánti 'ain. An min ñu buáncë uni a camina min ñu bëxuntecënun quixun catima 'ain. **31** Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan

mi 'aquitimi mix cuëëncë, usuribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquitri 'ain.

³² An mitsu nuibacëma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacë unicamaishi nuibacë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu uníribi ca 'aisama 'ixunbi usuribi oquin an a nuibacë uni nuibananquinia. ³³ An mitsu 'aquincëma uni 'aquitima 'ianan an mitsu 'aquincë unicamaishi 'aquincë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu uníribi ca 'aisama 'ixunbi usuribi oquin an 'aquincë uni 'aquiananquinia. ³⁴ Mitsun —a uníribi ca 'ë ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin an ñucácëxun ñu 'ináncë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu uníribi ca 'uchañu uni itsian ñucácëxun ñu 'inania, —an ca 'ëribi ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin. ³⁵ Usa 'aínbì camina mitsun axa mitsumi nishcë uni nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquitri 'ain. Unían mitsu ñu ñucácëxun camina —anribi ca 'ë 'inántima 'icë —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Dios, manámi 'icë, an cuëënun mitsu 'imiti 'icë. Mitsun usaquin 'ai camina asérabi aín bëchicë 'aish an sináncësaribi oquin sináncë 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacëma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶ Nucën Papa Diosan unicama 'aquinsa tanquin nuibacësaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacëxunmabi nuibati 'ain.

—Unían uni itsi 'uchoxma 'inun —Jesusan ñuia
(Mt 7.1-5)

37 Bëtsi uni ami manánquin 'uchocëma 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchotima 'icën. 'Imainun ca 'ichoquinmi uni, bëtsi uni castícanmicëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsuribi 'ichoquin castícantima 'icën. Uni itsíxa mitsumi 'uchacëxunbi camina abë mëniónanquin manumiti 'ain. Usoquin 'áimi unibë mëniónania ca Nucën Papa Diosan mitsux ami 'uchacëxunbi mitsun 'ucha térénquin manuti 'icën. **38** Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnmi uni itsi ñu 'inánan 'aquincë 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'a quinti 'icën. Mitsúnmi 'inánan uni itsi 'aquincësaribi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'a quinti 'icën. Unían uni itsían 'ináncëxun aín burasanu tsëncaquin ñu purucësamaira oquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën.

39 Uisa unin cara uni itsi 'a quinti 'icë quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ésaquin cacëxa:

—¿Bëxuñu unin cara bëxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'ic? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanim a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën. **40** Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni 'unáncësaribi oquin 'unanim. Usa 'aíbi ca an ñu 'unánmicë unían 'unánmicëxun ñu 'unántancëx asaribi 'iti 'icën.

41 Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ésa ca. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aíbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo

sinaniman? ⁴² ¿Mitsun bëru xamënu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xamënu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xamënu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xamënu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin unin 'unánti 'icë quicë bana

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima. ⁴⁴ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ⁴⁵ Iisaribi ca uni 'icën. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia.

—Ësa ca —quixuan Jesusan rabë xubu ñuia

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Uisacasquin caramina —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë caquinbi 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷ An 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni ax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸ Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti némiónquin me naëcë usaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbëa bacä 'itsaira 'ëia ami aín bai tucanquicëbëbi ca a xubu upí oquin 'acë 'aish shaíquima. ⁴⁹ Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni ax ca

an masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. 'Uí 'ibúcébë, baca 'itsaira 'ëi, ami aín bai tucanquicébë ca a xubu puxucuti 'icën. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasíbuti 'icën.

7

Romanu 'icë capitán Jesusan pëxcüa (Mt 8.5-13)

¹ Unicaman cuanun bana ñuixuntancëx ca Jesús Capernaúm émanu cuancëxa. ² Capernaúm anu ca Romanu 'icë capitán achúshi 'iacëxa. An a capitán ñu mëëxuncë unix ca an nuibairacë 'aíshbi 'insíanx bamatisa 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca —an uni 'insincë pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quiáxa raíri unicama quia cuaxun, capitánen judíos caniacëcë uni raíri ñucáquin cacëxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'en ñu mëëxuncë uni pëxcuia unun 'ë caxunti 'ain.

⁴ Cacëx cuanxun ca capitánen cacësabi oquin Jesús cacëxa. Caxun ca ésaquinribi cacëxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icën. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icën. ⁵ An ca nuxnu judíos unibu 'icë nu nuibaquin nuxnu anu timéti xubu nu 'amixuanxa.

⁶ Usaquierian cacëx ca Jesús atubë cuancëxa. Cuanquierian aín xubu raraobiancëbëtan ca capitánen aín 'unáncë uni raíri xuquin ésaquin Jesús camiacëxa:

—Mixmi 'ësamaira 'ain cana mibë sénénma 'ixun 'en xubunumi unun mi camiman. ⁷ Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judíos uni caniacécëshi mia canun can. 'En unimi 'ë pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitécën, anuaxbími 'en unia pëxcunun quiax quinun. ⁸ Cana 'unan min

banáxbi ca cushi 'icë quixun. 'En cana 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'En suntárucamanribi ca 'ën bana cuatia. 'En suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icë.

⁹ Usaía capitánën xucë unicama quia cuati cuëëni cuainacëquin ca Jesusan an nuibiancë unicama cacëxa:

—'En cana mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúsibi ca 'ën bana cuatia. 'En suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —hibi iscëma 'ain.

¹⁰ Usaía 'icëbë xubunu cuantëcënquin ca capitánëan xucë unicaman a ñu mëëxuncë uni asábi 'icë, pëxcúcë isacëxa.

Casunamëcë xanun tuá bamacëbi Jesusan baísquimia

¹¹ Itsama nëtë 'icëbë ca Naín cacë émanu Jesús cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abë cuancëxa.

¹² Cuanx Naín émanu bëbaquin ca uni bamacëa, chupan rabúncë, bacétinén buáncania isacëxa. A unin titax ca tuá itsiñuma 'ianan casunamëcë xanu 'iacëxa. Abë ca 'aisamaira uni Naín émanuax a catícabiani cuancëxa. ¹³ A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Iánxma ca 'it.

¹⁴ Caí anu cuanquian anun buáncë bacëti mëëcëbë ca an a buáncë unicamax niracëacëxa. Niracëcëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bëná uni, cana mi cain, ca nirut.

¹⁵ Usaquin cacëxëshi ca bamacë uni baísqui tsóracéti banacëxa. Usai 'icébëtan ca Jesusan —ca asábi 'icën, ca mibë 'itécénti 'icë —quixun aín titä cacëxa. ¹⁶ Usaíá 'ia isi ratuti racuëtibi cuëeni ca unicamax Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni aira ca ënëx 'icë —quianan ca —Nucën Papa Diosaxbi ca aín unicama 'aquini uaxa — quiacëxa.

¹⁷ Usaquian Jesusan 'acëa chanioia ca Judea menu 'icë unicama 'imainun axa Judea 'urama 'icë menu 'icë unicamanribi cuacëxa.

*An uni nashimicë Juanëan aín uni rabë Jesúsnu xuá
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan 'acë ñucama ñuiquin aín 'unánmicë unicaman Juan cacëxa. ¹⁹ Cacëxun ca Juanëen aín uni rabë Jesúsnu cuantánun xuquin ësaquin ñucáquin catánun quixun cacëxa: ¿Mix caramina asérabi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsixa uti caínti 'ain? ²⁰ Usaquian canun quixuan xucëx cuanx bëbaquin ca Jesúsn cacëxa:

—Juan an uni nashimicë an ca mi ñucánun quixun xuquin ësaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina asérabi axa utinu nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹ Juanëen xucë unicamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimanëñ ubíocë unicamaribi pëxcüanan bëxuñu unicamaribi

bëpëxcüacëxa. **22** Usaquin 'axun ca Juanën a ñucánun quixun xucë unicama Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbì ca bérí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bérí upiti nitsia, an aín nami chëquimicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unírribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. **23** Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'í cuëënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

24 Juan, an uni nashimicë, an xucë unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë, Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Usa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? **25** ¿Ax usama 'ain caramina uisa uni isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë 'ianan uisa ñu cara cuëënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. **26** ¿Usa uni isi cuanima caramina aña isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Asérabi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. **27** Juan ñuiquinian ñenë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë

bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuënëomiacëxa, ésaí quicë:

A caxu mi cuanun cana 'én uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëníoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸ Usaquin cuënëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Én cana mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicama 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nêtënu 'iti 'én unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

²⁹ An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanën nashimicë, acamax ca —Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca asábi 'icë —quiax quiacëxa. ³⁰ Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman, Juanën bana cuaisama taní an nashimicë 'iti cuëéncëma 'ixun, Nucën Papa Dios cuëéncësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹ Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ésaquinribi cacëxa:

—¿Énë nêtëua bérí bucucë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ³² Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinëñ raíri ésaquin caia: Cuai chirini cuëénun nun paca banocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë

unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan. ³³ Usaribi ca ñené nëtënu bucucë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mëscú picëma 'ianan vino xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ³⁴ Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'en camabi ñu píanan xëaia isquin ca unicaman ësaquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania quixun. ³⁵ Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucëñ Papa Dios, an ñené menu unun 'ë xuá, an 'acë ñucamax asábi 'icën. —Usa ca —quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'iá

³⁶ Fariseo uni achúshi aín ané Simón, an aín xubunuxun abëtan pi unun cacëx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancëx abëtan pi tsoócéxa. ³⁷ Anua 'ain ca a émanu 'icë xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acënu 'arucë sanuira 'inínti ro a bëi uacëxa. ³⁸ Uxun ca a caxu uax aín taë 'icë anu nitsax inquin aín bëun Jesusan taënu tuscaquin tachabocëxa. Usaquin 'aqin ca aín bunbi tatéréanan tatsucucaquin 'inínti ron 'acëxa. ³⁹ Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacë, an sináncëxa: Ënë unix asérabi an Nucëñ Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ixun ca uin cara a tamëëtia quixun 'unánan an tamëëcë ax cara uisa xanu 'icë quixun 'unántsianxa. Ënëx ca xanu 'aisama 'icën. ⁴⁰ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacëxun ca cacëxa:

—Asábi ca, 'ë ca cat.

41 Cacëxun ca Jesusan ësaquin Simón cacëxa:

—Enëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ca uni rabëtan curíqui ribíanxa. Achúshinën quinientos curíqui ribínmainun ca bëtsin cincuenta curíquishi ribíanxa.

42 Ribínxunbia cupíocëxunma oquin ca a unin an ribíncë uni rabë a caxa: 'Ëmi cupíocëxmabi ca asábi 'icën, cupíomá camina cuanti 'ain. Simón, ¿usa 'ain cara min sináncëx a uni rabë uinu 'icéxira bëtsix 'icësamaira oi a ribíncë unimi sinani cuëënti 'ic?

43 Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—En sináncëx ca an 'itsaira curíqui ribíncë, ax bëtsixa 'icësamaira oi a unimi sinánti 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca.

44 Usoquin cai ami bësuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacëxa:

—¿Enë xanúan 'aia caina isin? 'Ex min xubunu atsiniami anun 'ex tachucanun min 'unpax 'inaniamabi ca enë xanun aín bëunan tachaboxun aín bun 'ë tatérëanxa. **45** Minmi bëtsucucacëmabi ca an 'ëmi sinánquin enquinma 'ë tatsucucaxa. **46** Minmi xénin 'ën maxcá 'acëmabi ca an 'iníntisa xénin 'ën taë 'axa. **47** Usa 'ain cana mi cain, an 'itsaira 'ë nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aíshbi ca térëncë 'icë quixun. An, 'en 'ucha ca 'itsamashi 'icë quixun sináncë uni, ax ca aín 'ucha térëncë 'aíshbi 'itsamashi 'ë nuibatia.

48 Ësoquin Simón catancëxun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Min 'uchacama ca térëncë 'icën.

49 Usoquian Jesusan caia cuati ca axa abë tsócé unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ñenex 'ic? Anbi ca 'ucha terneria.

50 Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—'En min 'ucha ternerenti sinani 'ëmi catamëti camina min 'ucha ternerencë 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

8

An Jesús ñu 'axuan xanucama

1 Usotancëxun ca Jesusan éma chacamanu 'imainun éma chucúmaracamanuribi cuanquin, anu 'icë unicama bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucën Papa Diosan 'ëmi catamëtia uni ainan 'imiti nëtë ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Usocëbë ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë, acamax abë niacëxa. **2** 'Imainun ca bëtsi bëtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icëbia pëxcucë, acama 'imainun bëtsi bëtsi xanu 'insincë 'icëbia pëxcucë, acamaxribi Jesúsbë niacëxa. Acamax ca María, aín anë itsi Magdalena, anuaxa mëcën achúshi 'imainun rabë ñunshin 'atima chiquicë, **3** a 'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincë uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincë xanu raíriribi 'iacëxa.

Bana itsi ñuicësoi an ñu 'apácë uni ñuicë bana

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

4 Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nëbëtsiorati timëcamë 'éocëxa. A unicamax ca 'itsa émanuax anu riquiancëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin énë bana ñuiquin ésaquin cacëxa: **5** —An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. Sacacëx ca raírinëx bainu nipacëxa. Nipacëcë ca unin amáxa. Usa 'icë

isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁶ Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax coóxbi ca a mexa cëxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruxunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'jaxa.

Usaquin catáncëxun ca Jesusan munuma banaquín cacëxa:

—An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitkañenbi sinánquin cuati 'icën.

*Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana
ñuiacëxa quicë bana*

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñui quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë unicaman ñucácëxa.

¹⁰ Ñucácëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uni itsian 'unániamabi camina mitsun Nucëñ Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'En 'aia isquin ca atun 'ën cushi Nucëñ Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unanimia. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

*Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana
'icë quixuan Jesusan ñuia bana*

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñui quicë bana ax ca ësai qui quicë 'icën: Ñu bëru 'apácësaribi ca Nucëñ

Papa Diosan bana 'icën. ¹² Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia —asérabi ca usa 'icë —quixun sináncëbëma anu uxun ca a bana aín nuitu mëu sinani Nucën Papa Diosnan 'inux iéaxma 'inun quixun uni ñunshir 'atimanëñ 'apun manumia. ¹³ Maparañu me bëxbánuña ñu bëru nipacëcë usuribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunëñ sinania. Sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usuribi 'ixun, Nucën Papa Diosan bana 'acë cupí ami cuaianan ami nishquin unin 'atimocëxun, tënëquinma a bana manuquin ënia. ¹⁴ Muxañu menua ñu bëru nipacëcë usuribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi ca ënë menu 'icë ñuishí sinánan 'itsa ñuñu 'aish cuëénti sinani, ñu bérúxa me chucu muxañu menuax aín bimi upiti pëcécëma, usuribi a unicama 'icën. ¹⁵ Me upínuña ñu bëru nipacëcë, usuribi ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana asérabi cuacë 'ixun aín nuitunubi racanaquin upí oquin sinánquin, uisai cara ñu 'icëbëtanbi ënquinma a bana quicësabi oquin 'aia. Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira bimiñu usuribi 'icën.

*Ca ësa 'icë quixun lamparín ñuicë bana
(Mr 4.21-25)*

¹⁶ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbì ca lamparín bimitancëxun ñu témú an bëpánun nanan anu 'uxti témúribì nantima 'icën. Usaquin 'aquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun, anu lamparín nanti, anu nanti 'icën. ¹⁷ Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁸ An 'ën bana cuquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'en bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'en bana cuquinbi sináncëma uni, a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë banacama upí oquin cuquin, a bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

Jesusan ca amia sináncë unicama aintsi oia quicë bana

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Ësaquian unicama bana ñuixuncëbë aí ca aín tità 'imainun aín xucéantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa. Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰ 'Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'en tità 'imainun 'en xucéantu 'icën.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Bëtsi nëtëan manë nuntinu 'iruia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parúnpapa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³ Cuani ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parúnpapa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa. ²⁴ Usaía 'icëbë racuëquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësuquin ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan bëchúnribi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtëishimainun ca baca bëchúnribi nëtëacëxa. ²⁵ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinanima?

Cacëx ratutí racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? An cacëxun ca suñúanënbí, bacánbi aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa, cuchi bacamiquia

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa. ²⁷ Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni anu 'icë ëmanuaxa ucë an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uni maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ²⁸⁻²⁹ 'Itsa oquian ñunshin 'atimanëñ 'amicëxun ñu 'aia ca unin uni itsi ubíoxunma 'anun aín manë risin nëacëxa. Usocëxbi ca manë risi tëcapabiani ñunshin 'atimanëñ 'imicëx anu uni 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'aísha a mërai aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uninuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncénquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? 'È témëramixunma ca 'at.

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ex cana 'Ëxcuira caquin anëcë 'ain.

³¹ Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha némíra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ³² Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa.

³³ Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuétunuax parúnpapanu rëucubuti bacamiqui cëñúacëxa.

³⁴ Usaía 'ia isbiani ca an cuchi bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, éma chanu 'icë unicama 'imainun éma chucúmanu 'icëcamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa. ³⁵ Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iaxa quixun isi riquiancëxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiquícë a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mëníñushi 'aish, Jesús tanáin tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuëcancëxa. ³⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcúaxa quixun axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ³⁷ Ñuixuncëxun ca a mecamanu 'icë unicaman racuëiraquin aín nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa. Cacëx

manë nuntinu 'iruquiani ca cuancëxa. ³⁸ Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiquícë uni an abë cuancatsi quixun Jesús cacëxa. Cacëxunbi ca Jesusan aín xubunuua cuantánun quixun xuquin abë cuanxma 'inun cacëxa. ³⁹ Caquin ca ësaquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina min aintsi 'ibucama uisoxun cara Nucën Papa Diosan mi pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquian cacëx cuanxun ca aín aintsi 'ibushima a ëma chanu 'icë unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.

Jairo cacë unin bëchicë 'imainun xanu 'insíncë ñui quicë bana

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ 'Ucë manánuax Gadara menu 'icë unicama ëbëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncë nëcë manan utëcëancëxa. Utëcënia ca 'aisamaira uni parúnpapa cuëbí rikuatsinxun caíancëxa. ⁴¹⁻⁴² Caíncëxa bëbaia ca anu judíos unicama timëcë xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—'En ini bëchicë ca aratsushi 'icën, mëcën rabë 'imainun rabë baritiañu ca ax 'icën. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'ën xubunu cuanti 'ain.

Cacëx abë cuania ca 'aisamaira unin Jesús chatacisiaira ocëxa.

⁴³ A unicama nëbëtsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. A xanux ca mëcën rabë 'imainun rabë baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncëxun a cupioquin aín ñucama cëñuibi ca pëxcúama 'icën. ⁴⁴ Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinani, a caxu cuanquin

aín chupa ticacëxa. Ticaíshi ca aín imicë nëtëacëxa.

45 Usai 'icëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin cara 'ë ticax?

Cacëxun ca a rapasu 'icë unicaman —'ën cana mi 'acëma 'ai —quixun cacëxa. Camaxunbia usaquin cacëbëtan ca Pedro 'imainun abë 'icë unicaman cacëxa:

—Mi ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'aínbi caramina, uin cara 'ë ticaxa, quiax quin?

46 Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'En cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'ën sinanënshi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'ë ticaxa quixun.

47 Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bérerui, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcë xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcë aribi Jesús ñuixuancëxa. **48** Ñuixuncëxun ca Jesusan cacëxa:

—'En cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

49 Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

50 Caia cuakin ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'En cana mi 'a quinti 'ai quixun ca sinan. Usaquinmi sináncëbë ca pëxcúti 'icën.

51 Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsínun atsínmiquin, uni raíricama ēmáinshi bërúnun quixun cacëxa. **52** Usai xubunu atsínquian cuacëxbi ca ini bëunan mëscuti rarumabacëxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacëxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucëma 'icën, ca 'uxaxa.

53 Ësaquian cacëxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca bérí 'aíma 'icë —quixun 'unánquin ca 'usáncancëxa. **54** Usoquian 'usáncancëxunbi aín mëcënan mëíñquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacëxa:

—Xu xanu, ca nirut.

55 Usoquian cacëxëshi ca baísqui niruacëxa. Nirucëbëtan ca aín aintsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacëxa. **56** Usoia isi ca aín papa aín tita cuëeni ratúira ratúacëxa. Ratutia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ñu ënë camina ubi ñuixuntima 'ain.

9

*Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)*

1 Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mëcën rabë 'imainun rabë a timëxun cacëxa:

—Anúnmì uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëcamaribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

2 Usoquin catancëxun ca —Nucëna Papa Diosan ca 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë — quixun unicama ñuixuanan 'insíncëcama pëxcunun

quixun aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ³ Xuquin ca cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti 'ain. Rabë camina ami pañuti chupa buántima 'ain. ⁴ Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmì a émanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵ Uinu 'icë émanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín émanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain.

⁶ Usaquin caquian Jesusan xucëx camabi émanu cuanquin ca anu 'icë unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëenun, ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

*Juan, an uni nashimicë, ax bama
(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)*

⁷ Unicaman Jesusan 'acë ñucama chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icë —quiax sináncasmacëxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísquiax — quiax quiacëxa. ⁸ Raírinëx —Elías ca utëcëanxa — quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuan unicama achúshi sapi ca bama 'aíshbi baísquiax —quiax quiacëxa. ⁹ Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacëxa:

—'Ënbi cana Juan tëbiscamian. ¿Usa 'aínbi cara a uni camabi unin chaniocë ax ui 'ic?

Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

*Jesusan cinco mil uni pán pimia
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)*

10 Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utécënxon atun 'acë ñucama Jesús ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida ëma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa. **11** Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icë anu cuancëxa. Usaía 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucëñ Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë quixun ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

12 Usaquin 'acébëa bari cuabúcëbëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icëñ. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

13-14 Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icëñ. Sapi cananuna unicama piti maruxuni cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

15 Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. **16** Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi

bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun páncëñun tsatsa tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. ¹⁷ Jesusan 'ináncëxuan aín 'unánmicë unicaman mëticacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin piia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabë 'imainun rabë caquí buácaquin biacëxa.

*Pedronëan —mix camina Cristo 'ai —quixun Jesús ca
(Mt 16.13-28; Mr 8.27-29)*

¹⁸ Nëtë itsían Jesús aín Papa Diosbë banamainun ca aín 'unánmicë unicamaxëshi abë 'iacëxa. Anu 'icë ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁹ Cacëxun ca cacëxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Eliás a 'ain. Raírinëxribi ca quia, mix ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicamaxa bama a achúshinëxa baísquicë a 'ain.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, Nucën Papa Diosan énu unun xuti, axa uti nun caíncë, a 'ain.

*'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai quiáxa Jesús quia
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)*

21 Ësaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa. **22** Canan ca cacëxa:

—Uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicamax, 'ën bana cuaisama tani, 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabë nëtë 'iònxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

23 Usa 'ain ca anu 'icë unicama Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ñequinma 'ati 'icën. **24** Uin cara aín cuëëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbì ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënu upitax tsótishi sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. **25** Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. **26** Uí unix cara 'ënan 'itimi rabianan 'ën bana quicësai 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana uni 'inx anuax uá 'aish cuantancëx 'ëxribi rabínti 'ain, 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni. **27** Usa 'aínbì cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën.

*Jesús bëtsia**(Mt 17.1-13; Mr 9.2-8)*

²⁸ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mëcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtësa 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani Pedroceñun Juan, Jacobo, acamaíshi buani Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa.

²⁹ Anu cuantancëx bëbatancëx aín Papa Diosbë banai ca aín bëmánan bëtsiacëxa. Bëtsicëbë ca aín chuparibi uxuira 'aish ichu ichuquicë 'iacëxa. Usaíá 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacëxa.

³⁰ Usa 'icë isanan ca rabé uni, Moisés 'imainun Elías, Jesúsbë banaia isacëxa. ³¹ Atun iscëx ca a uni rabëtax Nucën Papa Diosan cushían ichúquin pëcacë nëbëtsi 'iacëxa. Usa 'aish abë banaquin ca Jesú, unían bicëxa Jerusalénuax bamati, acama ñuiquin cacëxa. ³² Usa 'ain ca 'uxcënan ténáncëxbi 'uxquinma Pedro 'imainun abë 'icë uni rabëtan Jesús bëtsicë isanan abë 'icë uni rabé aribi isacëxa. ³³ Moisésbëtan Elíasnën a ëbania isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu énu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacëxa.

³⁴ Usaíá quicëbëtainshi ca cuinan acama mapuacëxa. Usocëx ca Pedro, Juan, Jacobo, acamax racuéacëxa. ³⁵ Racuéquin ca cuín mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Énëx ca 'ën nuibacë bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

³⁶ Ésai banaia cuatancëxuan iscëx ca Jesúsëshi anu 'iacëxa. Usaíá 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro

'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icën.

*Ñunshin 'atimanën bërërumicë tuá Jesusan pëxcüa
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)*

³⁷ Usaía 'ion pëcaracëbëa Jesús matánuax ubúcëbë ca 'aisamaira uni a bëñai cuancëxa. ³⁸ A unicama achúshinën ca cuénishquin Jesús cacëxa:

—'En bëchicë ca is. Bëchicë itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'ë pëxcuxunti 'ain. ³⁹ Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca 'itsai cuëncëni aín cuñun bacux bëanan aín namiribi nimëti bërëruia. Usaquin 'ai ca 'ën bëchicënuax chiquítisama tania. ⁴⁰ Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmaxa.

⁴¹ Quia cuauquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënum carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'ënu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacëmiquin aín nami nimëtia bërërunun 'imitëcëancëxa. Usaquier 'imia chiquínxun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³ Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamaira 'icë —quixun sinani ratúacëxa.

*'Ex cana unin 'acëx bamati 'ai quiáxa Jesús
quítëcëan
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)*

An ca bëtsi unian 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ésaquin cacëxa. ⁴⁴ —Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uisa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icëن.

⁴⁵ Usaía quiabi ca atun cuama 'icëن. Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiamá pain 'icëن. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuëacëxa.

*Uix cara bëtsi unicamabëtan sënénmaira 'icë
quicë bana*

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënénma 'icë — quiax atúxbi ñucacanáncëxa. ⁴⁷ Ñucacanania atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsíancëxa. ⁴⁸ Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'ëishima, 'ën Papa Dios, an ënu unun 'ë xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquinçë uni a ca Nucën Papa Diosan bëtsi unibëtan sënénmaira isia.

*An nu ñuicëma uni, ax ca nubë upí 'icë quicë bana
(Mr 9.38-40)*

⁴⁹ Ésaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca
ënë uninuaxmi chiquíti cuëënia quixun caquin-
shi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin
cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma
'anun can.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain.
Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

III. JERUSALENUA JESUS CUAN (9.51-19.28)

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹ Anúan aín Papa Diosnu cuantëcënti nëtë
'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantëcënti
sináncëxa. ⁵² Cuanuxun ca uni raíri anpan
rëcuënquiani cuanun xuacëxa. Xucëx cuanx
Samaria menu 'icë éma achúshinu bëbaxun ca
uinu cara Jesús aín 'unámicë unicamabë 'uxti 'icë
quixun bariacëxa. ⁵³ Bariabi ca anu 'icë unicaman
—ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín
ëmanu 'imiti cuëëanma 'icën. ⁵⁴ Usaía 'ia oi nishquin
ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati
caramina cuëënин?

⁵⁵ Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu
caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'ënan
'ixunbi camina uisaira cara 'ën uni 'iti 'icë quixun
'unaniman. ⁵⁶ Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana
uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun
'iéminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi ëmanu cuancëxa.

*Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia
(Mt 8.18-22)*

57 Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

58 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëx ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

59 Catancëxun ca Jesusan uni itsi —'ëmi sinani ca 'ëbë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

60 Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë uni, an bamacë uni maínun éanan camina min, 'ëmi catamëtia ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'imia quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

61 Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'Ex cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'ën xubunu 'icécama pain bérúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

62 Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. An vaca bënën buáncëxuan me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icën.

10

Setenta unicama Jesusan bana ñuixunun quixun xua

¹ Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi émanu bana ñuixuni cuanti sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé acama xuquinma, uni raíri setenta caístancëxun rabé rabé, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa.

² Xuquin ca cacëxa:

—'Aisamaira uníxa 'ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'a quinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënuia 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icën. Usa 'ain camina Nucën Papa Dios axa ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'a quinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unian an bimi biti uni xucësaribi oquin. ³ Camina cuanti 'ain. 'En cana carnero 'inúan néeçë néebsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Néequin ca 'inúanen carnero binuxun bëaratio. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquin sináncëbëbi camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain. ⁴ Burasacëñun camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina niracëax 'uran unibë banatima 'ain. ⁵ Anumi 'iti xubunu atsínquin camina anu 'icë unicamaxa chuámashi 'inun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁶ A xubunu 'icë unin mitsubë upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuëëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ⁷ Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibéquintima 'ain,

anu paínmi atsíncë xubu anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xéati ñu a anu 'icë xanúan mitsu 'ináncëxun piti 'ain. An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia. Usa 'ain camina atúan mitsu 'ináncë ñu a piishiti 'ain. ⁸ Cuanx émanu bëbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisa tancëbëtan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹ Camina anua 'icë 'insíncë unicama pëxcuquin, 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan anun a ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun cati 'ain. ¹⁰ Cuanx émanu bëbaia anu 'icë unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancëbëtan camina anu 'itsa uni 'icë bai, anuxun ésaquin cati 'ain: ¹¹ Nunu mitsu cacë bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun mitsun 'unánun cananuna nun taxacanua 'icë mitsun émanu 'icë me cupúcë térénbianin. Nux cuance 'aínbì camina 'unánti 'ain, axa Jesúsmi catamëcëcama Nucën Papa Diosan anun ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹² 'En cana mitsu cain, Sodoma émanu 'icë unicama ca aínbì bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castícancëxa. Usamaira oquin castícancë ca a émanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí 'iti 'icën.

*Bëtsi bëtsi émanu 'icë unicaman Jesusan bana cuaisama tan
(Mt 11.20-24)*

¹³ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Corazín émanuax ucë unicama 'imainun Bet-saidanuax ucë unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun émanuxun 'ën cushínbì 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca

anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ¹⁴ Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtëen, Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ichoquin castícantí 'icën. ¹⁵ Capernaúmnuax ucë unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain.

¹⁶ Caxun ca a xuti unicama ësaquinribi cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni, an ca 'ën banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsun bana cuaisama tancë uni, an 'ën banaribi cuaisama tania. An 'ën bana cuaisama tancë uni, an ca Nucën Papa Dios, an ënë menu 'ë xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utëcëan

¹⁷ Bana ñuixunuan xucëxun ca a setenta unicaman ñuixunbëtsini utancëxun Jesúsn usoquian ñu 'acëcama ñuixunquin ësaquin Jesúsn cacëxa:

—Minmi nu xucë ca ñunshin 'atimanënbí nun bana cuaxa, nun nu —ca chiquít —cacëx ca uninuax chiquíaxa.

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Caná naínuax menu bënëtishi 'ibúcësaria ñunshin 'atimanëñ 'apu Satanás naínuax nipacëtia cana isacën. ¹⁹ Camina 'unánti 'ain, 'ën cushi cana mitsu 'inan. 'En mitsu 'ináncë 'ain caminä runu 'imainun nibanta amatibí asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aisa tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanëñ mitsu 'atima 'icën, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰ Ñunshin 'atimanëñ mitsun bana cuacë cupí cuëëncësamaira oi camina

mitsun anëcama ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë quiricanu 'acë 'icë quixun 'unani cuëeinra cuëënti 'ain.

*Jesús cuëëan
(Mt 11.25-27; 13.16-17)*

21 Usaquin catancëxun ca Jesusan, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti cuëënquin, aín Papa Dios cacëxa:

—'En Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icë ñucaman 'Ibu 'icë cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncë unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acë cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëëan.

22 Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama amiribishi cacëxa:

—'En Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmiaxa. Uinu 'icë unínbì ca uisa uni 'ianan aña 'ai carana 'ëx uacën quixun 'unanima. 'En Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icë unínbì, uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unanima. Aín Bëchicë, 'en cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'en uisaira cara ax 'icë quixun 'unánmisa tancë unicama anribi 'unania.

23-24 Catancëxun ca Jesusan uni raírinëan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'En cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca béráma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun 'apu unicamanribi, Cristo ca uti 'icë quixun 'ë ñuiquin cuënëo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai

quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën. Usa 'aínbì ca an, mitsun 'acësaribi oquin, 'en ñu 'aia isanan 'en uni bana ñuixunia cuacë unicamax cuëeinra cuëenia.

*Samarianu 'icë uni Jesusan ñuia
(Mt 22.34-40; Mr 12.28-34)*

25 An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën ca uisoquin caraisa caia quixun 'unáncatsi quixun sinánquin Jesús esaquin ñucácëxa:

—¿Añu carana 'ëx ainan 'aish xénibua 'aínbì Nucën Papa Diosbë 'inuxun 'ati 'ain?

26 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Moisésnën cuënëo banax cara uisai quin?
¿Min iscëx cara uisai quin?

27 Cacëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Ca quia, “Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuëeni cémëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëéncësabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bérúancacësaribi oquin min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'a quinti 'ain”.

28 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina 'ë can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xénibua 'aínbì Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain.

29 Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unin amiribishi ñucátëcëncatsi quixun Jesús catëcëancëxa:

—¿'En aintsicama 'acësaribiquin carana ui unicamaribi nuibaquin 'a quinti 'ain?

30 Cacëxun ca Jesusan esaquin cacëxa:

—Enëx ca esa 'icën. Achúshi unix ca bain Jerusalénuax, Jericó émanu cuanxa. Cuaniabi ca an ñu mëcamacë unicaman bixun aín ñucama bianan

aín chupacamaribi bianan bamatisoquin mëëxun racánbianxa. ³¹ Usobiania an mëcamacë unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racácë mëraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa. ³² Ratánbiania a sacerdote cuan ca bëtsi sacerdoteribi, Levitan rëbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racácë uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa. ³³ Usoquian a rabëtan ratánbiancëbëbi ca Samaria menu 'icë uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racácë isquin ca an cuni a uni nuibaxa. ³⁴ Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xëni ro 'imainun vino anun 'axa. 'Atancëxun ca anua tëacëcamaribi chupa sanin tècérëcaxa. Usotancëxun anúan nicë aín ñuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronan pimiquin bërúanxa. ³⁵ Usoquian 'oon pëcaracëbë cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ènë uni camina 'ë bërúanxunti 'ain. Bërúanquinmi ènë curíqui cëñuquin minanënribi 'aquinia cana utécënquin mi cuplotëcënti 'ain.

³⁶ Usoquin Samaritano ñuiquin catancëxun ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni cacëxa:

—An ñu mëcamacë unicaman mëétancëxun bai rapasu ëbiancë uni a ca rabë 'imainun achúshi unin méraxa. ¿Mëraquin cara min sináncëxun a unicama uinu 'icëinra racácë uni a nuibaquin aín aintsi 'aquincesaribi oquin 'aquinanx?

³⁷ Usaquin cacëxun ca cacëxa:

—An aín aintsi 'aquincesaribi oquian axa racácë uni 'aquinçë ax ca axira tsiancuatsini ucë uni a 'iaxa.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Usaribi oquin camina minmi min aintsi nuibaquin 'aquinçésaribi oquin uni itsiribi nuibaquin 'aquinsa 'icé 'aquenti 'ain.

Marta 'imainun María ñui quicé bana

³⁸ Bain cuanía achúshi émanu bëbaia ca anu 'icé Marta cacé xanun aín xubunu Jesús atsínmiacéxa. ³⁹ 'Atsíntancéxuan bana ñuixunia ca Martanën xucén, María, axribi anu 'ixun, a tanáin tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacéxa. ⁴⁰ Maríánëan bana cuamainun ca Martanën Jesusan bana cuaquinma pití 'aruanan bëtsi bëtsi ñu 'acéxa. 'Aquin ca anu cuanquin Jesús cacéxa:

—Caramina isiman, 'en xucénan ca 'ë 'aquinima, 'ëinshi cana ñu 'ain. 'Ea ñu 'aquiní unun ca cat.

⁴¹ Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ñu 'ati sinani bënëtin. ⁴² Usa ñucama 'ati asábi 'aínbi ca 'en bana cuati, ax bëtsi ñu 'ati sináncésamaira oquin sinánti asábiira 'icén. Maríánëan ca usaquin 'ati sinánxa. Usa 'ain cana 'en a 'axunma 'anun catima 'ain.

11

Nucën Papa Diosbë banaquin ësaquin cati Jesusan ñuia

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Nëtë itsin aín Papabë banatancéxa sënënia ca aín 'unánmicé uni achúshinën Jesús cacéxa:

—Juanën ca aín 'unánmicé unicama Nucën Papa Diosbë banati 'unánmiaxa. Usaribi oquin camina nuribi abë banati 'unánmiti 'ain.

² Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Nucën Papa Diosbë banaquin camina ësoquin cati 'ain:

'En Papa Dios, naínu 'icë, mix camina asérabi min sinan upíira 'ain. —Usa camina mix 'ai — quiax ca camabi uni mi ñui upíbanáinshi banati 'icën. Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabiti cana cuëénin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nëtënuixuan ángelcaman 'acësaribi oquian ènë nëtënuixun unicaman mix cuëëncësabi oquin 'ati cana cuëénin. Usaquian 'anun camina 'imiti 'ain. ³ Béri nëtënu camina nun piti anun nux tsótí a nu 'inánti 'ain. ⁴ Unían nu 'atimocëxunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucë 'ain camina nuxnu 'uchacëcama nu térénxunquin manuti 'ain. Ñunshin 'atimanëñ 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bérúanti 'ain.

⁵⁻⁶ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Micama achúshinëx camina axa mibë nuibanancë unin xubunu imé naëx cuanxun cati 'ain: Mix camina 'ëbë nuibanancë uni 'ain. Axa 'ëbë nuibanancë uni itsi ca 'uracëox ubaiti béri bëbaxa. 'Aíni ca a 'en 'inánti piti ñu 'áima 'icën. ¿Usa 'ain caramina a piti ñu a 'inánun 'ë 'inántima 'ain? ⁷ Cacëxunbi ca unin aín xubu mëúxun mi cati 'icën: 'È ubíoxunma ca 'at. Xëcuë ca xëpucë 'icën. 'Imainun ca 'en bëchicëcama 'ëbë 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi ñu 'inani niruiman. ⁸ Catancëxunbi ca mibë nuibanancë cupí mi 'inani nirutisama tanquinbi —'ëma ubiotëcënia —quixun sinani niruxun min cuëëncë ñucama mi 'inánti 'icën. ⁹⁻¹⁰ Usa 'ain cana 'en mitsu cain, ui unin cara Nucëñ Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucëñ Papa Diosan 'in-

nia. Ënëx ca ësa 'icën: Bari bariquin ca unin ñu mëraia. 'Imainun ca unian bëtsi unin xëcuë taxcaia cuaquein a xubunu 'icë unin xëocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacëxun ca mitsun bana cuaquein Nucën Papa Diosan mitsux cuëëncë ñu mitsu 'axunti 'icën. ¹¹ ¿Mix aín papa 'ixun caramina min bëchicënëan mi pán ñucácëxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi ñucácëxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹² ¿'Atapa batsi mi ñucácëxun caramina nibanti 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bëchicë upí ñu 'inanin. Mitsúnni 'acësamaira oquin ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an a ñucácë uni aín Bëru Ñunshin Upí abëa 'inun 'inánti 'icën.

Anun ñunshin 'atima chiquínti cushi ñui quicë bana

(Mt 12.22-30; Mr 3.19-27)

¹⁴ An 'imicëxa uni achúshi banañuma 'ain ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Usoquin chiquíncëbëa banaia isi ca anu 'icë unicama ratuacëxa. ¹⁵ Usoquin Jesusan ñunshin 'atima chiquinia isi ca anu 'icë uni raírinëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú, an 'amicëxun ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

¹⁶ Quimainun ca raírinën, Nucën Papa Diosan cushin caraiza ñu 'aia iscätsi quixun, aín sinanënbia unin iscëma ñu naínu 'anun quixun cacëxa. ¹⁷ Cacëxun ca Jesusan usaquin ca sinania quixun 'unánquin cacëxa:

—Ësa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sinancë 'ain ca a menu bucucë unicamax 'itsa 'aishbi

upitax bucui bëtsibë bëtsibë nuibananima 'acanani cëñutia. Usaribiti ca unicamax aín aintsibë nuibananima mëeanani tsuáqui nëtëtia.

¹⁸ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicë 'aínbì ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'áma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima.

¹⁹ 'En ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca asérabima 'icë quixun.

²⁰ Nucën Papa Diosan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'iminuxun ènë menu unun 'ë xuaxa quixun.

²¹ 'Enèx ca èsaribi 'icën. Cushi unían anun 'acananti ñuñu 'ixun aín xubu bërúancëbétan ca uinu 'icë unínbì aín ñu bicuantima 'icën.

²² Usa 'aínbì ca asamaira cushi uni uquin a mëequin ñusmoquin axa anun 'acanancë ñucama, amia catamëcë, acama bianan aín ñu raíriribi biquin aín unicama mëtícaquin 'inánti 'icën. Usaribi oquin cana 'en aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.

²³ 'Esaribi ca. Unían bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni

'imia.

*Anuaxa chiquícë uni anubia ñunshin 'atima cuantëcëan
(Mt 12.43-45)*

²⁴ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uninuax chiquítancëx anua 'unpax 'icëma mënu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraquinma ca sinania, — anuax 'ëx chiquía, anubi 'i cana cuantëcënti 'ai — quixun. ²⁵ Sinánbia cuani bëbaquinbi ca xubua unin maënquin mëníocëx upí usuribi 'icë a unin nuitu isia. ²⁶ Isbiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabë ñunshin 'atimaira mérabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax béráma 'iásamaira 'ia.

Asérabi upí sinánñu 'aish cuëeinra cuëënti

²⁷ Usaquian unicama ñuixunia ca xanu achúshinën munuma banaquin Jesús cacëxa:

—An tuutancëx bacénxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuëeinra cuëënti 'icën.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa 'ainbi ca an Nucën Papa Diosan bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni, axira 'ën titaxa cuëëncësamaira oi cuëënti 'icën.

'Atima unicaman Jesús uni itsin 'acëma ñu 'anun ca

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Itsa unia ricuatsini timëcamë'ëocëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bëri bucucë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'ainbi cana, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun

'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Énéishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ³⁰ Nínive cacë éma chaira anu 'icë unicaman ca Jonasan Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunia cuacëxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën ènè menu 'icë unicama Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunin. ³¹ Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu, ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuéenquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ex usa 'icëbi ca ènè nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtënu, a xanun Salomónen bana cuacë 'ixun, ènè nëtënu bucucë unicama 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën. ³² Nínive cacë émanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonasnén Nucën Papa Dios quicë bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ènè nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtënu, Nínivenu 'icë unicaman ènè nëtënu bucucë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

Cristonën ca aín unicama upí sinánñu 'imia quicë bana

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë uníbi ca lamparín bimitancëxun xubu amo unéquin nanima. 'Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí

oquin isnun bimitancëxun anu lamparín nanti anu nania. ³⁴ Lamparínën pëcacëbëtan ca unin bëruñu cupíshi an pëcacé ñucama 'imainun xabá isia. Min bëru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mëëti 'ati 'ain. Min bëru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mëëti upí oquin 'atima 'ain, bëánquibucënuñun 'acësoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë 'aish min sinan an pëcacësa 'ain. Usa 'aínbi camina an sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina —anun 'en sinan upí 'iti ca 'áima 'icë —quixun sinánti rabanan bérúancati 'ain. Min —anun 'en sinan upí 'iti ca 'áima 'icë —quixun sináncë 'aish camina Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁶ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosmi sinania an 'imicëx min sinan upí 'ixun Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuëëncësabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínëan pëcacën isquin upí oquin ñu 'acësaribi oquin.

*Fariseo unicamacëñuan an Moisésnën cuënëo
bana 'unáncë unicama Jesusan ñu ca
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)*

37-38 Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinën Jesús aín xubunuxuan pi cuanun quixun cacëxa. Cacëx cuanx bëbatancëxi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mëchucacësaribiti Jesús 'iama 'icën. Mëchucatíma ca mesanu pi tsóbuacëxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —¿uisacatsi cara

mëchucacëma 'icë? —quixun sináncëxa. ³⁹ Usaquin sinania 'unánquin ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mixmi fariseo uni 'icë cana mi cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xanpa 'imainun manë ñutë, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'ati sinanin. ⁴⁰ Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaniman, an ñutë 'acë uni an ca aín namë 'acësaribi oquin aín caxuribi 'aia quixun? ⁴¹ Xanpa, ñutë chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'a quinti 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isti 'icën.

⁴² Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan atu cacëxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama mitsun pitimi anun nëish ocë robi mësú 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi oi 'iti, axa quicësa oquin 'aiman. Nucën Papa Diosmi upiti sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'a quinti, acama camina 'aiman. Usaquinmi mitsu 'acëx ca asábiira 'itsíanaxa. Usoquin 'aquinmi mitsu ro mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanaxa.

⁴³ 'Ianan camina anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti, anua mitsu cushion max tsóti anu tsótishi cuéenin, camabi unínsa mitsu isnun quiax. 'Ianan camina anuxuan unin ñu marucë anuxun isquian bëtsi unin —ax ca nun

cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëenin. Usaími 'iti cuëenquinma ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsu 'ati 'icën.

44 Mitsux camina cëmëntapun 'ain. Anu uni maíncë meesaribi camina mitsux 'ain. A me 'unánti ocëma 'ain ca uni raírinëx anun niquin — uni bamacë ca anu maíncë 'icë —quixun 'unanimá. A meesaribi camina mitsux 'ain. Unían mitsun nuitu 'unánquinma upíisa quixun sináncë 'aíshbi camina mitsun nuitu mëú upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuëenquinma ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

45 Usaquin cacëxun ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëcë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin camina nuribi ñuin.

46 Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsuribi 'ati 'icën. Moisésnën cuënëo banaishima mitsúnbi sináncë banaribi camina unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncëxbi ca a banacamax mitsúxmi quicësabi oi 'iisama 'icën. Mitsúxribi camina usai 'iman. Mitsúnmi ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun camina unicama 'aquiniman.

47 Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman 'acëa an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëníoin.

48 Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icë quixun camina sináncani quixun, camabi unin 'unania. **49** Nucën Papa Dios an camabi ñu 'unáncë 'aish ca usaía 'icëma pan 'ain, ësai

quiacëxa: “En unicama raíri 'en bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'en bana unicama 'unánminun 'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bëtsi bëtsi oti 'icën”. ⁵⁰ Usoquin 'ati ca ëné nëtënuá bérí bucucë unicamax 'icën. Usa 'ixun camina mitsun raracaman 'ásaribi oquin 'ain. ⁵¹ Abel pain ca 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acëxa. 'A 'aian ca raírinënribi 'acëx Zacarías ax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasu bamacëxa. Mitsun raracaman 'ásaribi oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu 'ásaribi oquin Nucën Papa Diosan mitsu castícanti 'icën.

⁵² Ésaquinribi ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëti 'ixunbi camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánmiman, 'unánmiquinma camina bëtsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina mitsúmbi, a bana upí oquin cuaisama tancë 'ixun, an a bana uisai quicë cara quixun 'unántisa tancë unicamanribia cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icë isquin ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁵³⁻⁵⁴ Usaquin catancëxa fariseonën xubunuax cuania ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman ami nishi, ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bëtsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubíocëxa.

12

Cëmëtima bana aín 'unánmicë unicama Jesusan ñuia

¹ Usomainun ca 'aisamaira uni timëcamë'ëoi tsitsirui anu niti 'áima 'ain bëtsibë bëtsibë chácanancëxa. Usaía 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñusa 'icë usaribi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. Ësai quiquin cana ésoquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain. ² Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca unétima camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unëxun 'acëbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ³ Mitsúnmì 'ën bana cuacë 'ixun imé uni itsi ñuixunquin cacë ax ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën, 'ën mitsu cacëcamami mitsun xubunuxun ñuicë ax ca camabi unían cuanun émánxun ñuicë 'iti 'icën.

*Uimi cara uni racuëti 'icë quiáxa Jesús quiá bana
(Mt 10.28-31)*

⁴ 'Ebë nuibanancë unicama, cana mitsu cain, an uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bëru ñunshin bamamitima 'icën. ⁵ A unicamamimi racuëtima 'aínbi cana uimi caramina racuëti 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbì bamamianan uni manë tsi anua 'inun 'imiti, amishi camina racuëti 'ain. 'En cana mitsu cain, camina asérabi ami racuëti 'ain. ⁶ 'Isáratsu ca, cupíma 'icë, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin mëcën achúshi biti 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷ An ca mitsuribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia.

Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuëtima 'ain.

—'Ex cana Jesusan uni 'ai —quiáxa ax unin cua-nun quicë uni

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Én cana mitsu cain, axa an 'én bana cuacëma unicaman cuanun 'ë ñui —'ex cana Jesusan uni 'ai —quicë uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'én, aín ángelcaman cuamainun, Nucën Papa Dios —ax ca 'én uni 'icë —quixun cati 'ain. ⁹ Usa 'aínbi cana axa 'ëmi rabini —'ex cana Jesusan unima 'ai —quicë uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'én unima 'icë —quixun Nucën Papa Dios cati 'ain. ¹⁰ Axa, uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha térënti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan térëntima. ¹¹ Unin mitsu anu judíos unicama timëti xubunu 'icë unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánuoxun buáncëxun camina racuëquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. ¹² Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca mitsúxmi banacébétanshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën.

'Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

¹³ Anu 'icë unicama achúshinën ca Jesús cacëxa:

—Ñuquin ca 'én papocën aín ñu casunanxa. Usa 'ain camina 'én xucëن apan an a ñucama raíri 'ë 'inánun cati 'ain.

¹⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usai ca mibë min xucën 'iti 'icë quixun cana 'ën mënótima 'ain. Ax ca 'ën 'atima 'icën.

15 Usaquin caxun ca anu 'icë unicama Jesusan cacëxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan upitax 'i cuëënti 'ai quixun camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina 'itsa ñuñu 'iti sinánan uni itsin ñuribi cuëënti rabanan bërúancati 'ain.

16 Catancëxun ca bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Enëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni achúshinëan aín naënu ñu bëru 'apácëx canitancëxuan tuacëx ca 'itsaira bimiñu 'iasha. **17** A bimicama isquin ca a unin sinánxa, anu ènë bimicama bucúnti ca 'áima 'icën. ¿AÑu carana 'ati 'ain? quixun. **18** Sinántancëx ca quiaxa: Ésaquin cana 'ati 'ain. 'En anu bimi bucúnti xubucama ca chamaratsu 'icën. Acama têncapatancëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancëxun cana anu 'en ñu bimicama 'imainun 'en ñu itsiribi nanti 'ain. **19** 'Atancëx cana quiti 'ain: Cana bucúan, ènë ñucama 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icëbëbi cëñútima 'icën. Usa 'ain cana tantishiti 'ain. Cana pianan xéanan cuëeinshiti 'ain. **20** Usaquin sinania ca Nucën Papa Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix 'ain. Ènë ñantánbi camina bamain. ¿Bamacëbë cara minmi bucúncë ñucama uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icën.

21 Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati sinánquinma axbi ñuñu 'iti sináncë uni ax 'iti 'icën.

Nucën Papa Diosan ca aín unicama bérúancë bana
(Mt 6.25-34)

²² Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, aňu caramina piti 'ain, aňu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. ²³ Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi ënë nêtënu tsótí oquin unio Nucën Papa Dios ainshi ca ami piti ñu mitsu 'inánan ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën. ²⁴ Mitsun camina 'iscucama 'unanin. An ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. An anu bixun bimi nanti xubu ca 'áima 'icën. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan atun piti 'inania. An ñu pëchii 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icën. ²⁵ Nucën Papa Diosainshi canimicë 'aish camina mitsúxbi canitisa taní masá nuitutibi canitima 'ain. ²⁶ ¿Mitsux usai 'itima 'áishbi caramina uisacatsi bëtsi ñucama sinani masá nuitutin? ²⁷ Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mëéanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icën. A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucë 'áishbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'íama 'icën. ²⁸ Upíira upí 'itancëxbia xanania unin tsin nëëncëx ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmì pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ²⁹ Aňu ñu caramina piti 'ain, aňu

ñu caramina xëati 'ai quixun camina bënëti masá nuitkauin sinántima 'ain. ³⁰ An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmì mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën.

*Aín nëtënuax Nucën Papa Diosbë 'aish cuëënti bana
(Mt 6.19-21)*

³² Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina 'ënan 'ain. Usa 'aish itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nëtënu abë 'iti Nucën Papa Dios cuëënia. Usaquin 'unani camina racuëtima 'ain. ³³ Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ènë nëtënuaxa 'icësai ca Nucën Papa Diosan nëtë naínu 'icë ñucamax 'atimati cëñutíma, an ñu mëcamacë uni ca 'aíma 'icën, 'imainun ca an cëñuti nacuáxbi anu 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nëtënu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuëëñminuxun 'acëcama cupíquin chuámarua aíshmi xëníbua 'aínbi cuëënen mitsu 'imiti 'icën. ³⁴ Uisa ñun cara cuëënia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ènë nëtënu 'icë ñuñu 'iti cuëëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa —Diosan a cupíquin aín nëtënuaxun

chuámarua 'imiti cuëëncë uni an Nucën Papa Dios cuëënen ax cuëëncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesú斯 uti caínti bana

35-36 Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Enëx ca ësa 'icën. Achúshi unixa an xanu bicë unin camicëx, abëtan pi cuanx utécenia ca an ñu mëëxuncë unicaman cainia. Caíñquin ca an uni ñu mëëxuncë unicama an ñu mëëxunuxuan pañucë chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimittancëxun nania. Usoxun caíncëx uquian, xëcuë taxcaia ca cuëënquin bënenquinshi atsínmiquin xëocaia. Usaribiti camina mitsux 'iti 'ain, 'ëx aia caini. **37** A caíncëxuan an ñu mëëmicë unicaman 'uxcëma 'icë méracëx ca an uni ñu mëëxuncë unicamax cuëëeinra cuëënti 'icën. Cuëënia ca an atu ñu mëëmicë unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icën. Usaquin 'acëx ca an ñu mëëxuncë unicamax cuëëeinra cuëënti 'icën. Ca usai asérabi 'iti 'icën. **38** Imé naëx uanan pëcarati 'urama uquian a ñu mëëxuncë unin 'uxcëma méracëx ca an a uni ñu mëëxuncë unicamax cuëëeinra cuëënti 'icën. **39** Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsianxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanux atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. **40** Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtëen, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

*An upí oquin uni ñu mëëxuncë uni 'imainun an upí oquinma uni mëëxuncë uni
(Mt 24.45-51)*

41 Usaquian cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bëtsi bana ñuicësoquin
ënë bana ñuian? ¿Camaxunbi cuati caramina ñuian?

42 Cacëxun ca ësoquinribi Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icécama upí oquin piminun quixun aín ñu mëëmicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca, an ca asérabi 'en cacësabi oquin 'ati 'icë, quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. **43** Cuanx anu 'itancëx utëcënquin ca, an ñu mëëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia 'iscëx ca an a uni ñu mëëxuncë uni ax chuámarua taní cuëënti 'icën. **44** Ësoquin cana asérabi 'en mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëëmicë unin ësaquin cati 'icën: Minmi 'en cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'en ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. **45** Usa 'aínbi ca a unix 'atima sinánñu 'ixun, an 'ë ñu mëëmicë uni ca panatia quixun sinánquin abëtan ñu mëëcë uni raíri mëëanan xëai paënti 'icën. **46** Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mëëmicë uni uti 'icën. Uquin ca usai 'ia isquin castícanan anua 'aisama unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën.

47 An uisaquin 'ati cara an a ñu mëëmicë unix cuëënia quixun 'unánquinbi ax cuëëncësabi oquin 'ati sináncëma 'ixun ax cuëëncësabi oquin 'axuncëma uni ax ca 'aisamaira oquin mëëquin castícancë 'iti 'icën. **48** Usa 'aínbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu mëëmicë uni cuëënia quixun upíira oquin 'unáncëma 'ixun upí oquin ñu mëëxuncëma uni ax 'itsamashi oquin mëëquin castícancë 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan uni

upí oquin a ñu 'axunti 'unánmianan upí sinan 'inántancëxun,—an ca 'ë upí oquin ñu 'axunti 'icë —quixun sinánquin, usoquian a 'axunti cuëënia, unían uni itsi 'itsa curíqui 'inántancëxun,—an ca 'ë upí oquin ñu mëëxunti 'icë —quixun sináncësaribi oquin.

*Usai 'ia ami catamëcëma unicamax Jesucristomi
catamëcë unicamami nishti bana
(Mt 10.34-36)*

49 Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ex uá cupí ca unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani nishanani tsuáquiruti 'icën. Usai 'i unicama bënëtishi tsuáquirutibi ca 'ia. **50** Usai 'ia 'inun cana 'ën pain 'aisamaira oquin tëmëraquin paë tanti 'ain. Usaquin 'ën tëmëraquin paë tanti ashi sënëoncatsi cana bënëtin. **51** ¿'Ex uá 'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun caramina sinanin? 'En cana mitsu cain, ca usama 'icën. 'Ex uá 'ain ca axa 'ëmi sinántisama tancë unicaman axa 'ëmi siñancë unicama nuibatíma, ami nishti 'icën. Usa 'ain ca unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani nishananti 'icën. **52** Achúshi xubunu mëcën achúshi uni 'aish ca rabé 'imainun achúshinëx rabémi nishti 'icën. Usaribiti ca rabëtax rabé 'imainun achúshimi nishti 'icën. **53** Aín papax ca aín bëchicë bëbumi nishti 'icën. 'Imainun ca aín bëchicënëx aín papami nishti 'icën. Aín titax ca aín xanu tuámi nishti 'icën. 'Imainun ca aín tuacëx aín titami nishti 'icën. Aín ñex ca aín ñe xutami nishti 'icën. 'Imainun ca aín ñu xutax aín ñemi nishti 'icën.

*Naí isquian, uisai cara nëtë 'iti 'icë quixun unin sinánti bana
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)*

54 ŋsaquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ësa ca. Anúan bari cuancë anua nëtë cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapi ca 'ibúti 'icën. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ibutia. **55** Ënë nëtënuax suñu bëquicëbë camina mitsux quin, bërí ca bari cushionuxun 'aia. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ia. **56** Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nëtë 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi caramina uisa cupí 'en bana ñuixunia cuanan 'en 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ëx cana asérabi mitsúmni ax uti caíncë a 'ai quixun. Usaquin 'unántisinxunbi—usa ca—quixun 'unántisama taní camina cëmë uni 'ain.

*Axa numi nishcë unibë nuibananti bana
(Mt 5.25-26)*

57 ŋsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina bëtsibë upí 'inux mitsúxbi mënónaniman? **58** Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushionu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mënónanti 'ain. Mënónancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushion mi sипuati 'icën. Usa 'aishmi sипuacë 'iti rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mënónanti 'ain. **59** Cana mitsu cain, sипuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinëн cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushion bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mënónanti 'ain.

13

Sinanatía Nucën Papa Diosmi sinánuan Jesusanca

¹ Unicama bana ñuixunia ca anu 'icë uni raírinën Jesús ësaquin cacëxa:

—Galilea menuaxa ucë uni raírinëan sacerdote 'inánti aín 'aracacë ñuina bëquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rëtia ca Pilatonën an ñuina bëcë unicama 'amiaxa.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun? ³ 'En cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina a judíos unicamax 'icësaribiti bamai cëñúcë 'iti 'ain. ⁴ ¿Siloénu 'icë torre manáinra 'aish chaxcéira, ax atunu rurucubucëbëa bamacë dieciocho uni ax isa Jerusalénu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin?

⁵ 'En cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina atúxa 'icësaribiti bamai cëñúcë 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicë bana

⁶ Catancëxun ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Aín naënu 'apácë i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naë 'ibun tuáñumoxa.

⁷ Tuáñumoxun ca aín 'ibun an naë bërúancë uni caxa:

—Rabé 'imainun achúshi baritian cana, ënë in cara tuaxa quixun isquinbi tuáñumoin. Tuaímabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rëti 'ain.

⁸ Cacëxun ca an naë bërúancë unin caxa: Cara tuaia quixun isti camina ënë barínshi ënti 'ain. Usa 'ain

cana a tanáin mëníoquin ñuinacan pui tabucunti 'ain. ⁹ Usaquin 'acëxun sapi ca bari itsin tuati 'icën. 'Acëxunbia tuaíama camina 'ë rëmiti 'ain.

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan catúbucë xanu

¹⁰ Anun ñu mëëtima nëtëen ca anu judíos unibu timëti xubunuxun Jesusan bana ñuixuancëxa.

¹¹ Ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncë anu 'iacëxa. A xanux ca ñunshin 'atimanën 'imicëx catúbu'aish chairucëma 'iacëxa.

¹² Usa 'icë isquin cuënxun ca Jesusan cacëxa:

—Min 'insin ca nëtëaxa, camina pëxcúcë 'ain.

¹³ Caquian ramëcëxëshi ca chairui asábi 'iacëxa. Usai 'iquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mëëti nëtëen xanu pëxcüan, axa anu judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu nishacëxa. Nishquin ca anu 'icë unicama cacëxa:

—Anun ñu mëëti nëtëex ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'icën. Anun ñu mëëtima nëtëen camina utima 'ain, anun ñu mëëti nëtëinshi camina pëxcucë 'inux uti 'ain.

¹⁵ Quia ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina cëmë 'ain. Mitsux, 'aracacë ñuina tècérëcacëñu 'ixun, camina nëtë camabi 'acësaribi oquin anun ñu mëëtima nëtënribi min ñuina 'unpax 'anun xëxánu buanin. ¹⁶ ¿Mitsun ñuinami usoquin 'acë 'ain carana mitsusaribi 'aísha Abrahamnën rëbúnqui 'icë, ñunshin 'atimanën 'apun dieciocho baritian 'insíncë xanu, ènë anun ñu mëëtima nëtë 'aínbi pëxcutima 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷ Usaquier cacëx ca axa Jesúsmi nishcë unicamax rabíancëxa. Rabínmainun ca uni raíricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acëcama isi cuëéancëxa.

*Mostaza bëru ñui quicë bana**(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)*

¹⁸ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain? ¹⁹ Ènëx ca ësa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

*Anun pán chamiti ñu ñuicë bana**(Mt 13.33)*

²⁰ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ²¹ Uisoquin cara 'ati 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xéquion mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

*Bai chucúma ñuicë bana**(Mt 7.13-14, 21-23)*

²² Jerusalénu cuani, ëma chacamanu cuanan, ëma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icë unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. ²³ 'Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucáquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴ —Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérabi mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibì anun atsíntima 'icën. ²⁵ Ësa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu

xëcuë xëputi 'icën. Xëpucë camina mitsun ëman nixun xëcuë taxcaquin—nu ca xëócacun—quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucë caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶ Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xëan, min camina nun ëmanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷ Cacëx ca quiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucë caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Nu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan. ²⁸ Usoquin 'en cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuitkarai bënëti inti 'ain. ²⁹ 'Imainun ca 'aisamaira judíosma uni aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nëtënuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu tsotax chuámarua 'aish cuéentj 'icën. ³⁰ A unin —ñuumara ca ax 'icë — quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca a unin iscëxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

*Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian
(Mt 23.37-39)*

³¹ A nëtënbì anu cuanquin ca fariseo uni raírinën Jesús cacëxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënëtishi ñuax cuanti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'en 'acësabi oquin ñunshin 'atima

unicamanua chiquíanan 'insíncë unicama pëxuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sënëonti 'ain, bérí, iméishi, pëcaratëcëncëbétanribi nëtë camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin. ³³ Usaíá Herodes quicëbëbi cana bérí cuanan iméishi cuanan pëcaratëcëncëbéríbi cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamacëxa. Usaribiti cana 'ëx bëtsi èmanuax bamaima Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsu raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bérúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bérúancësaribi oquin cana mitsu bérúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëëncëma 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu énti 'ain. 'En cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë bérí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —quiax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

14

Jesusan aín quisí 'imainun aín pëñan uácë uni pëxciüa

¹ Anun ñu mëëtima nëtëan fariseo unicaman cushi achúshinën xubunuxun pi cuancë ca fariseo unicaman Jesús utúancëxa. ² Anu acamax

'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uácë anu 'iacëxa. ³ A isquin ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unánquin unicama 'ësëcë unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Anun ñu mëëtima nëtëni uni pëxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴ Ñucácëxunbi ca cáma 'icën. Cacëxunma ca Jesusan aín nami uácë uni pëxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacëxa. ⁵ Catancëxun ca anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mëëtima nëtëan mitsun burro, mitsun vaca bénë, anua 'unpax biti naëcë quininu nipacëtia bénëñquinshi biquinma isëshiti 'ain? Isëshiquinma camina biti 'ain, ¿usa cat?

⁶ Esoquin ñucácëxunbi ca cáma 'icën.

An xanu bicë unían pi unun camicë unicama

⁷ Pi unun quixuan unin camicë unicaman uxun, anua aín cushicama tsótí anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin, ësaquin atu cacëxa: ⁸ —An xanu biti unían pi cuanun camicëx cuanx camina anua min cushi tsótí anu tsótima 'ain. Anumi tsotanbi sapi ca aribia camicë 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icën, anu tsónux. ⁹ Ucëbétan ca an mi camicë unin minu uquin mi cati 'icën: Ènë uníxa ënu tsómainun camina mix 'uriunu tsótí 'ain. Cacëx camina rabini, anua uni cushimacama tsótí, anu tsoti cuanti 'ain. ¹⁰ Usaquieran mi cati rabanan camina anua uni aín cushimacama tsótí, anu tsótí 'ain. Anu tsócé ca an mi camicë unin minu uquin isquin mi cati 'icën: Camina anua uni cushicama tsótí, anu tsoti cuanti 'ain. An mi camicë unían usaquin mi caia

isquin ca anu 'icë unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icën. ¹¹ Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni itsicamabëtan sënénmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabícëma uni, a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹² Catancëxun ca an a camicë uni Jesusan cacëxa:
—Unicama pi unun camiquin camina axa mibë nuibanancë unicama 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibucama 'imainun ñuñu uni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bëtsi nëtëni miribi pi unun camicë 'aíshmi atubë cuëëniabi ca Nucën Papa Diosan mi upí isima.
¹³ Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisí, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴ Usa unicaman ca min 'acësaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icën. Camicëma 'icëbi ca an iscëxmi upí 'icë, anúan bama unicamax baísquiti nëtë 'icëbëtan Nucën Papa Diosan aín nëtënuaxmi cuëënen mi 'imiti 'icën.

Pi unun quixun camicëxbia unicama cuainsamatan
(Mt 22.2-14)

¹⁵ Quia cuakin ca anuxun piia tsócë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—An Nucën Papa Diosan nëtënuoxun aín unicamabëtan picë uni ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi unin ca pití aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷ Usaquin pití mëníocë 'ain

ca xutëcënquin ësaquian camicë unicama catánun quixun caxa: Piticama ca mëníocë 'icën. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan. ¹⁸ Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxunbi ca cuainsama tanquin a paían cacë uni an ësaquin caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ¹⁹ Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana mëcën rabë vaca bënë maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuaniman. ²⁰ Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ²¹ Usaía quicëbëtan ca an ñu mëëxuncë uni anu quantëcënxon an a ñu mëëmicë uni ñuixuanxa, uisai cara an camicëxbi unicama quiaxa quixun. Ñuixuncëxun cuatinishquin ca an ñu mëëxuncë uni xutëcënquin caxa: Camina bënëtishi quantëcënquin émanu 'icë bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icë ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisí, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama bëti 'ain. ²² Caquian xucëx cuanx utëcënquin ca an ñu mëëxuncë unin caxa: Minmi 'ë cacësabi oquin cana unicama bëan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsícëma pain 'icën. ²³ Usaquin cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icë mecamanu cuanquin camina uisa uni caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'ën xubunu atsini buáquiti cana cuëénin. ²⁴ Ën cana mitsu cain, a pain 'ën camicëxbia ucëma unicaman ca 'ebëtan pitima 'icën.

An aín cuëénçesa oishi 'iti èncë uni axa Cristonan

'iti

²⁵ 'Aisamaira uníxa abë cuania ca a isi cuainacéquin Jesusan ésoquin cacëxa: ²⁶ —Uix cara 'en uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëchicë, aín xucën, aín chirabacë, acama nuibacësamaira oi 'émi sinánti 'icën. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'émi sinani 'ëx cuëëncësabi oishi 'iti 'icën. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'en uni 'itima 'icën. ²⁷ An asérabi 'émi cataméquin a 'ai bamanuxunbi 'émi catamëti bana quicësabi oquin 'acëma uni, ax ca 'en uni 'itima 'icën. ²⁸ Ènëx ca ésa 'icën: Torre ènëñ ménma chailoruquin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añañ ñucama cara a 'ati maruti 'icë quixun sinánan uiti curíquibëtan sénëñ cara a ñucaman cupí 'icë quixun sinánti 'icën. Cara aín curíqui a ñucama maruti sénënti 'icë quixun ca isti 'icën. ²⁹ Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancëxunbi anun aín cënë 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'áima 'ain, aín torre ancëcasmati 'icën. Sénéoianma isi ca an a iscë unicamax a uni ñuixun 'usani quiti 'icën: ³⁰ Torre 'aquinbi ca a unin ancëcasmaxun èanxa.

³¹ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Èsaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabë 'acananun xucëma pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'en suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icë, abë 'acananquin ñusmoti 'ic? — quixun sinánti 'icën. ³² Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icë —quixun sinántancëxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acananima 'ai —quixun, 'uracëo 'apu itsi a camiti 'icën. ³³ Usaquin ñuiquin cana èsaquin mitsu 'unánmin, an ax cuëëncësari 'iti

ëinsama tanan aín ñucama cuëenquin ëinsama tancë uni ax ca 'ën uni 'itima 'icën.

*Mucañuma tashi ñuicë bana
(Mt 5.13; Mr 9.50)*

³⁴ Canan ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Ësa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aíshbia aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. ³⁵ Mucotëcëncëma 'aish ca a tashix mucañuma ñancáishi 'icën. Nu 'apacë tanáin tabucunuxun ñun puicëñun mëscuti 'aíshbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicëñun mëscucëxbi ñancáishi 'icën. Usa 'icë ca unin putia. An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbì sinánquin cuati 'icën.

15

*Axa nëtëcë carnero ñuicë bana
(Mt 18.10-14)*

¹ An 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancëxa. ² Usoquian aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax nishi canancëxa, ënë unin ca 'uchañu unicamabë timéxun abëtan pii.

³ Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. ⁴ ¿Uinu 'icë micama achúshinën cara cien carneroñu 'aínbia achúshi nëtëtia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icëma menuxun pasto piiä ñbianxun ca axa nëtëcë a mëranuxun bariti 'icën, ¿usa cat? ⁵ Bariquin méraxun bitsi cuëenquin ca a 'iábëtsinti

'icën. ⁶ 'Iábëtsini xubunu bëbaquin ca an nuibacë unicama 'imainun axa a rapasu 'icë unicama timëtancëxun cati 'icën: 'En carnero nëtëcë cana mëran. Usa 'ain cananuna cuëënti 'ain. ⁷ Asérabi cana 'en mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncëbë ca Nucën Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuëënia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ëxbi cana asábi 'ai —quixun sináncë acama isía cuëëncësamaira oi achúshinëxa 'aisama 'aishbi sinanati ami catamëtia isi Nucën Papa Dios cuëënia.

Curíqui nëtëcë Jesusan ñuia bana

⁸ Ësaribi ca. ¿Xanu achúshinën cara mëcën rabë curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nëtëmixun lamparín bimixun, mëranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹ Barixun mëraquin ca axa abë nuibanancë xanucama 'imainun axa a rapasu 'icë xanucama timëtancëxun cati 'icën, —'en curíqui nëtëcë cana mëran. Usa 'ain cananuna cuëënti 'ain. ¹⁰ 'En cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'aishbi sinanati Nucën Papa Diosmi sináncëbë aín ángelcamax cuëënia.

Aín papan 'ináncëxuan bëna unin curíqui cëñua bana

¹¹ Esaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësaribi 'icën. —Achúshi unix ca rabë bëchicëñu 'iaxa. ¹² Aín bëchicë 'anácanën ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancëxa 'énan 'iti ñucëñun camina 'énan 'iti curíqui a 'ë 'inánti 'ain. Cacëxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bëchicë rabë 'inánxa. ¹³ 'Ináncëx ca 'itsamashi nëtë 'icëbë aín 'anácanëx aín ñuçamacëñun aín curíqui mëníobiani 'ura 'icë menu 'i cuanxa.

Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuëëncësari 'ianan anun bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aquin, camaishi aín curíqui cëñuaxa. ¹⁴ Usoquin cëñutancëx ca, a nëtënu 'icë unicamax a piti ñuñuma 'aish panancëbë, a bëna uníxribi panancëxa. ¹⁵ Usa 'aish ca a nëtënu 'icë cuchiñu uni a ñu mëëxunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácëxun ca aín cuchia pastonuxun bërúanun quixun caxa. ¹⁶ Cacëxun ñu mëëxunibi pananquian cuchin piti abi piisa taníabi ca uinu 'icë unínbì piti 'ináncëma 'icën. ¹⁷ Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasmatancëx sinanaquin ca sinánxa: 'Itsaira ca 'en papan ñu mëëmicë uni 'icën. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icë atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ëx ñeuax 'acëñuma bamain. ¹⁸ Usa 'ain cana 'en papanu cuanti 'ain. Cuanx bëbaquin cana ësaquin cati 'ain: Papan, cana Nucëñ Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹ Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mëëxuncë unisa camina 'ë 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquin sinántancëx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan méraxa. Mérail nui batí cuëëni abáquiani cuanxun ca 'icúquin biquin bëtsucucaxa. ²¹ Usaquin bicëxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucëñ Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. ²² Cacëxun ca aín ñu mëëmicë unicama a aín papan caxa: Chupa upíira bëxun pañumianan camina mëñusuti mëñumiti 'ain, 'anan camina taxaca tañumiti 'ain. ²³ 'Anan camina vaca bacë rëracacë bëxun rëti 'ain. A pi cananuna cuëënti 'ain. ²⁴—Ca bamaxa —quixun 'en sináncëbëbi ca 'en bëchicë ñeñex 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bërí nubë 'icën.

Ësai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëënquin picanxa.

²⁵ Usaía 'imainun ca aín bëchicë apanëen naëñuxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana ocëbëa sharati cuëënia cuaxa. ²⁶ Cuaquin ca cuënxun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain? —quixun ²⁷ Cacëxun ca caxa: Min xucén ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëënquin vaca bacë rëraccacë rëmialxa. ²⁸ Usaquierian cacëxun cuati nishi 'atimaquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuëënquin atsínun quixun caxa. ²⁹ Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë unicamabëtan cuëënquin pinun achúshi chivo bacératsubi 'ë 'ináncëma 'ain. ³⁰ Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënëxa uan yaca bacë rëraccacë rëmian. ³¹ Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Mix camina camabi nëtëen 'ëbë 'ain. Usa 'ain ca 'ën ñucama ënëx camáxbi minan 'icën. ³² Min xucén —ca bamaxa —quixun 'ën sináncëbëbi ca 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bërí nubë 'icën. Usa 'aíán cuëënquin picánti ca asábi 'icën.

16

An ñu mëëxuncë uníán uni upí oquin ñu 'axuncëma bana

¹ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Ësa ca. Ñu ñu uni achúshinën ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bërúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mëëmicë uni

caxa: Min unin ca min ñu bérúanquinma nëtëmia quixun. ² Cacëxun cuatancëxuan unun quixun camicëxa ucë ca an a ñu mëëmicë unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'en mi bérúanxunun cacë 'en ñucama cuënëocë quiricacama 'e bëxúnti 'ain. ³ Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unin sinánxa: ¿'E chiquíncëxun carana añu 'ati 'ain? 'Ex cushiirama 'ixun cana me naëquin ñu mëëtima 'ain, 'ea ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Añu carana 'ati 'ain? ⁴ Ënuax chiquítancëxun carana unían aín xubunu 'inun 'e binun añu 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵ Sinántancëxun camicëxa aia ca a unin an a ñu mëëmicë uni ribincë unicama achúshi achúshi ñucáquin ax paían ucë uni caxa: ¿Uiti caramina an 'e ñu mëëmicë uni ribinin? ⁶ Ñucácëxuan —cien bidones xënin cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Bënëtishi tsóbuquin ca anu minmi ribincë ñucama cuënëocë quirica ënë nianan min ribin ënëxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu cincuentashi cuënëot. ⁷ Catancëxun ca aia bëtsiribi ñucáx: ¿Uiti caramina min an 'e ñu mëëmicë uni ribinin? Ñucácëxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Anu minmi ribincë ñucama cuënëocë quirica ënë nianan ca min ribin ënëxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu ochen-tashi cuënëot. ⁸ Usaquin ca an a ñu mëëxuncë unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mëëmicë unin sinánxa: An 'e ñu mëëxuncë unin ca uisai cara curíquiñuma 'aíshbi 'iti 'icë quixun sinánxun ñu 'aquin 'e paránti sinánxa quixun.

Ësaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menushi upitax bucuti sináncë unin ca aín cuëëncësari 'iti upí oquin 'unania, Nucën Papa Diosmi sináncë unian 'acësamaira oquin. ⁹ 'En cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icë 'a quinti 'ain. 'Aquincëx mitsubë nuibancë 'ianan 'ënan 'aish bamatancëxun ca mitsúxribimi 'ëbë 'inun, 'ën 'iti anuxun mitsu caínti 'icën.

¹⁰ 'Itsama curíquiñu 'ixunbia nëtëmiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acë uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nëtëmiquinma anun upí ñu 'ati 'icën. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nëtëmianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acë uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nëtëmianan anun 'aisama ñu 'ati 'icën. ¹¹ Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nëtëmiananmi, mitsux cuëëncësa oquinshi ñu 'acë 'icë Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmicësa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicësa oquin ñu mëëmitima 'icën. ¹² An mitsu cacësabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nëtëmianan upí oquin bérúanxuncëma 'icë ca uínbì minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icën.

¹³ 'Enëx ca ësa 'icën: Achúshi unin ca rabë uni ñu mëëxuntima 'icën. Rabë uni ñu mëëxuncë 'ixun ca bëtsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bëtsi nuibatima 'icën, ca achúshinën bana cuauin bëtsian cacëxun aín bana parëti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bëtsi bëtsi ñumishi sináncë 'aish Nucën Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴ Usaía quia cuauin ca fariseo unicaman

atux 'itsa curíquiñu 'iti cuëëncë 'ixun, aín bana cuaisama taní a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa. **15** 'Usáncëxun 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unin isnun quixun camina mitsux cuëëncë ñuishi 'ain. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan mitsun nuitu mëúmi sináncë a 'unania. Ax isa upí 'icë quixuan unin sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isia.

Moisésnën cuënëo banacama 'imainun Jesúsmi catamëti uni Nucën Papa Diosnan 'iti bana

16 Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania.

17 Naí 'imainun mecama cëñúcëbëbi ca Nucën Papa Diosan bana aín unicaman cuënëo, axëshi — usai ca 'iti 'icë —quiá 'ain, usabi 'iti 'icën.

Jesusan unin aín xanu èntima ñuia

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

18 An aín xanu ènxun xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. 'Imainun ca an uni itsin èncë xanu bicë uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubëa 'icësa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicë bana

19 Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Enëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ñuñuira 'aish chupa upíira upí minanën pucucësa 'imainun xapu 'acësa pañucë 'ianan 'aisamaira piti upíira upíñu 'ixun camabi nëtëen upí oquin pucháquin picë 'iacëxa. ²⁰ A unin xubu xëcuë tanáin ca ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'itsaira cuñu, ax anu racácë 'iacëxa. ²¹ Xubu tanáin racáxun ca mesa témúxun ñuñu unian piti tëxëocë rëupatia uni itsian a 'inánun quixun caíancëxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama biáxcacëxa. ²² A ñuñuma unixa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icë anu buáncëxa, buáncëx ca Abrahambë 'iacëxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacëxa, bamacë ca maíncancëxa. ²³ Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paë tani témérati anu 'ixun 'uracéo Abrahämëñun Lázaro isacëxa. ²⁴ Isi cuëncënquin ca cacëxa: 'È ca 'aquin, Abraham. 'Ex cana ënë tsinuax 'aisamaira paë tanin. Aín mëcën rëbu 'unpaxan chabóxuan 'én ana matsioi unun ca Lázaro xut. ²⁵ Cacëxun ca Abrahämëñ ñuñu 'iá uni cacëxa: Mix bamacëma pain 'aish camina Lázaronëxa ñuñuma 'ianan 'insíncë 'aish nuibacamainun mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insincëma 'aish upitax tsoócën. Usai 'iá 'aíshbi ca bëri mixmi 'aisamaira paë tani témérämainun Lázaro ax asábira 'icën. ²⁶ 'Imainun ca anu mix 'icë 'imainun anu nux 'icë nëbëtsi nancëcë nëmíinra 'icën. Usa 'ain ca unix ënuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmati 'icën, 'imainun ca uni anuax ënu uisa tanibi utima 'icën. ²⁷ Usaquin cacëxun ca ñuñu unin cacëxa: Axa ënu uisama 'ain camina Lázaro 'én papan xubunu xuti 'ain. ²⁸ 'Ex cana mëcën achúshi xucëñu 'ain. Atúxribi ënu paë tani témërai uaxma 'inuan, uisa cara ënu 'icë quixun atu canun cam-

ina Lázaro xuti 'ain. ²⁹ Cacëxun ca Abrahamnën cacëxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana anu 'icë quiricañu 'icën. A isquin ca 'unánti 'icën. ³⁰ Cacëxun ca ñuñu 'íá unin cacëxa: A bana cuatímabi ca unian anu uni bamacë 'icënuax cuanxun cacëxun cuati sinanati 'icën. ³¹ Quiabi ca Abrahamnën cacëxa: Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana isquinbi cuaisama tancë 'ixun ca anu uni bamacë 'icënuax cuancë unin banaribi cuaisama tanti 'icën.

17

*'Uchatirabanan bërúanracati bana
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)*

¹ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama cacëxa: —Camabi nêtenu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicë uni 'iti 'icën. Usa 'aínbì ca an sinánmiquin bëtsi uni 'atima ñu 'amicë, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castícancë 'iti 'icën. ² An 'ënan 'áishbia 'ëmi cushiiracëma pain 'icën, a uni 'uchamicë uni ax ca 'uchañuira 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami têtécérëcatancëxuan parúnpapa nübëtsi nicëxa nanécësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ³ Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bërúancati 'ain.

Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina —ësai camina 'ëmi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Usocëxa sinanatia camina mimia 'uchacë a abë mënionanquin manumiti 'ain. ⁴ Achúshi nêtën, mëcën achúshi 'imainun rabë oi, mimi 'uchatancëxbi minu cuanxuan —cana mimi

'uchatëcëníma —quixun a unin cacëxun camina abë mënónanquin a manumiti 'ain.

Axa ami catamëcë uni ca Jesusan 'aquinia quicë bana

⁵ Aín 'unánmicë unicaman ca Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—Nux Nucën Papa Diosmi catamëti 'icëbi camina asérabi, upitiira ami catamënun nu 'a quinti 'ain.

⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, enë ñu cana 'atima 'ai quixun sináncëbëtanbi ca mitsúnmì a ñucácëxun mitsu 'axunti 'icën. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi enë i, enuax ca échiquit, parunpapanu ca tacut, cacëx ca usai 'iti 'icën.

Aín unían Nucën Papa Dios ñu 'axunti bana

⁷ Jesusan ca ésaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ésa ca. Uinu 'icë unin cara an a ñu mëëxuncë uni naénuxun ñu mëéanan 'aracacë ñuina bérúanbaiti xubunu aia, néri uax ca mesanu pi tsót, quixun caimá. ⁸ Usaquin caquinma ca ésaquin caia: 'En piti 'aruanan a xëati ñuribi mënótancëxun ca pinun 'e bëxun. 'En pain pian camina minribi pianan xëati 'ain. Usaquin ca caia.

⁹ An mi ñu mëëxuncë unían min cacësabi oquin 'aiabimi 'aisamaira oquin —asábi ca —quixun catima ca asábi 'icën. ¹⁰ Usaribi oquin Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu cacë ñu 'atancëx camina mitsux raíribë ésai cananti 'ain: "Cananuna an nu 'amicëxun 'ati ñucamaishi 'an. Usa 'aían Nucën Papa

Diosan 'aisamaira oquin nu rabitima ca asábi 'icën".

Mëcën rabë axa an aín nami chëquímicë 'insínñu unia Jesusan pëxcüa

¹¹ Jerusalénu cuani ca Samaria me 'imainun Galilea meribi nétábiani Jesús cuancëxa. ¹² Cuanx achúshi émanu bëbaia ca axa an aín nami chëquímicë 'insínñu uni mëcën rabë, an Jesús aia bëñai cuaníbi 'ura sëtéracëacëxa. ¹³ Usai sëtéracëquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴ Cacëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos sacerdote usaími 'icë ismianan mitsun nami ismitan.

Usoquin cacëx cuaníbi ca atun nami chëquicëcama pëxcúacëxa. ¹⁵ Usaquin pëxcucë isi cuëenquin ca acama achúshinën Jesúsnu cuantécënquin Nucën Papa Dios munuma banaquin rabiacëxa. ¹⁶ Rabiquin ca a tanáin rantic puruni tsóbuti bëúnpucuquin —ca asábi 'icë —quixun Jesús cacëxa. An usoquin cacë uni ax ca Samarianu 'icë uni 'iacëxa. ¹⁷ Usaquin isi ca Jesús quiacëxa:

—Mëcën rabë unicama cana pëxcüan. ¿Acama achúshinëxëshia —asábi ca —quixun 'ë cai uánbi cara uinu raíri 'ic? ¹⁸ ¿Judíos unima, Samaritano, énëxëshi cara Nucën Papa Dios rabiquin —ca asábi 'icë —quixun 'ë cai uax?

¹⁹ Usai quitancëxun ca Jesusan Samarianu 'icë uni cacëxa:

—'En mi pëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina pëxcúan. Niruquiani ca cuantan.

—Axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan ainan 'imiti ca ësa 'iti 'icë —quiáxa Jesús quicë bana

(Mt 24.23-28, 36-41)

20—¿Uínsarainra cara anúan Nucën Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nëtë 'iti 'ic? —quixun fariseo unicaman ñucácëxun ca ësoquin Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan, uni ainan 'imia ca unin aín bërúnbi istima 'icën. **21** Usa 'ain ca uni quitima 'icën, —ca is, ënu ca Nucën Papa Dios 'icën, unu ca —quiax. Nucën Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca axa 'ëmi catamëcë unicamabë 'icën.

22 Usoquin atu catancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicamaribishi cacëxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ex Nucën Papa Diosnu cuantancëx utécëncëma pan 'ain, camina 'ex anun mitsubë 'itëcënti nëtë istisa tanti 'ain. A nëtëcama achúshinën 'ë istisaira tanquinbi camina mitsun 'ë istima pan 'ain. **23** Unin ca 'ë ñuiquin mitsu cati 'icën, —ca unu 'icë —canan —ca ënu 'icë — quixun. Cacëxbi camina isí abë cuantima 'ain.

24 Méríquin ca canacan camabi naicamë'eo pëcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ex utécënti 'iti 'icën. **25** 'En Papanu cuancëma pan 'ixun cana unían bëtsi bëtsi ocëxun paë tanti 'ain. 'Imainun ca ënë nëtënu bucucë unicaman 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tanti 'icën. **26** Béráma Noé 'iá nëtë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ex utécënti nëtën 'iti 'icën. **27** Anúan aín nuntinu 'iruti nëtë utámainun Noénën anun iëti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xëanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëënquin ñu 'acëxa. Usaquian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti

nëtë sënëncëbë ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë, baca 'aisamaira 'ëi nuntaruquin ñucamacëñunbi unicama cëñuacëxa. ²⁸ Noé 'áian 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nëtë 'iacëxa. Anu Lot 'icë ëma, Sodoma cacë, anu 'icë unicaman ca pianan xëanan ñu maruanan, atun naënuquín ñu 'apánan xubucama 'acëxa. ²⁹ Usaquian 'amainun ca anúan Lot anuax cuanti nëtë 'icëbëtan, Nucën Papa Diosan tsi 'imainun azufre rëquirucë 'ibúmiquin acama cëñuacëxa. ³⁰ Lot 'áian 'iá usaribiti ca uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx anun utëcënti nëtë, anúan camabi unin 'ë isti, ax 'iti 'icën.

³¹ A nëtë 'icëbë ca axa aín xubu ëman tsócë unicamax aín ñucama aín xubunu 'aínbi a bitsi cuantëcëntima 'icën. Aín naënuquán ñu mëecë unicamaxribi ca aín xubunu cuantëcëntima 'icën. ³² Caxu bësuquin isi cara Lotnén xanu uisai 'iacëxa quixun camina manuquinma sinánti 'ain. ³³ Uix cara aín cuëencësa oquin 'ai ënë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'ítima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënu upitax tsótishi sinánquinma 'ëx quicésabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

³⁴ 'En cana mitsu cain, 'ëx ucëbë ca ësai 'iti 'icën: a imëa rabë uni anu 'uxtinu racácë, achúshi 'ëbëa 'inun bicë ca achúshi anubi èncë 'iti 'icën. ³⁵ Usaribiti ca rabë xanúxa ñu rëni tsócë, achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi èncë 'iti 'icën. ³⁶ 'Imainun ca rabë unían aín naënuquín ñu mëecë achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi èncë 'iti 'icën.

³⁷ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Uinuax cara usai 'iti 'ic?
Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unix ca quia, uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

18

Casunamëcë xanu 'imainun juez ñuicë bana

¹ Aín unix ca atsani, abë cana banatisama tani quixun sinanima, nëtë camabi Nucën Papa Diosbë banati 'icë quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin, ² Jesusan ésaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Enëx ca ésa 'icën. Achúshi émanu 'icë uni an ca amia uni itsi manáncëxunbi 'aquinsama tanan Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sinánquin 'aquincëma 'iaxa. ³ Imainun ca a émanu 'icë xanu achúshi casunamëcë, an a uninu cuanquin —'ë ubíoxunma 'anun camina axa 'ëmi nishcë uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴ Usaquin cacëxunbi ca 'itsa nëtën cuashiquin 'aquincëma 'icën. Itsa nëtën cuashitancëxun ca ésaquin sinánxa, —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sináncëma 'ain. ⁵ Usa 'ixunbi cana énë casunamëcë xanúan 'ë ubíoxunma 'anun, an 'ë cacësabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acëma 'aish cana 'ëa ubíocëx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶ Usaquin catancëxun ca ésaquinribi Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—An amia uni itsi manáncëxunbi a xanu 'aquinsama tancë uni a 'ën mitsu ñuixuncë ax aín sinan upima 'aíshbia quicë bana, a camina sinánti 'ain. ⁷ ¿An usaquin 'acë 'ain cara Nucën Papa Diosan axa ainan 'inúan an caíscë aín unicama an nëtënbi, imëbi a ñucácë, acama bërúanquin 'a quintima 'ic? ¿Cara 'aquinquínma ténánpati 'ic? Usama ca.

8 'En cana mitsu cain, ca asérabi bënénquinshi acama 'a quinti 'icën. ¿Usa 'aínbi carana uni 'in ux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish anu cuantancëx, 'ex utécënquin, unicama asérabi 'ëmi sinani 'ëmi catamëtia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icë quixun cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë uni ñuicë bana

9 Uni raírinëxa —nuxbi cananuna Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atumi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ésoquin cacëxa: **10** —Uni rabëtax ca Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinëxa fariseo uni 'imainun ca bëtsix an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'iaxa. **11** Cuanx, nitsax abë banaquin ca fariseo unin ésaquin Nucën Papa Dios caxa: Nucën Papa Dios, 'ex uni raírisama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírinëx ca an uni paránquin aín curíqui bicë uni 'imainun upí sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'aínbia uni itsin xanubë 'icë uni, usa 'icën. Usa unicama 'aisama 'aínbi cana 'ex usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicë, énë uníxribia 'aisama 'aínbi cana 'ex usai 'iman. **12** 'Ex cana camabi semana rabë nëtëen pima samatin. 'En ñu mëéquin bicë curíquia mëcën rabë 'icëbi cana acama mësú, décima parte, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. **13** Fariseo uníxa usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unin, 'uri niracëti manámi bësuima meuishi bësui, masá nuituquin aín nuitu mëei abë banaquin, —Nucën Papa Dios, 'ex 'uchañu 'icë camina 'ë nuibaquin 'en 'uchacama 'ë têrénxunti 'ai —

quixun caxa. ¹⁴ Usa 'ain cana mitsu cain, fariseo unima, bëtsi uni a usaquin cacëxun aín 'uchacama téréncë, ax ca aín xubunu cuani Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ixa. Usaribiquin ca an rabíquin —'ëx cana bëtsi unibëtan sënénma 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni raíribëtan sënénmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca axa rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

*Tuácama Jesusan Nucën Papa Dios ñuixuan
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramënun quixun tuáratsucama Jesúsnu bëcancëxa. Bëia isquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bëcëcama ñu caquin, —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁶ Caiabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënu unun ën. 'Émi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën. ¹⁷ Asérabi cana 'én mitsu cain, uix cara tuá xurat-sua an a bërúancë unimi catamëcësa usaribiti 'émi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

*Ñuñuira bëná uníxa Jesúsbë bana
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Aín cushi uni achúshinën ca Jesús ésoquin cacëxa:

—Mix camina asérabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ¿'ëx nëtëtimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana aña 'ati 'ai? quixun.

¹⁹ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Uisati caramina 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Uinu 'icë uníxbi ca upíma 'icën. Nucën

Papa Diosaxëshi ca asérabi upí 'icën. ²⁰ Uisai cara aín bana cuënëo quia quixun camina 'unanin. Ca quia: "Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain".

²¹ Usaquian cacëxun ca aín cushi unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²² Cacëxun cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëeinra cuëënti 'ain.

²³ Usaquian Jesusan cacëxun cuati ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti utënbuacëxa.

²⁴ Utënbutia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁵ Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínciamacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁶ Usai quia cuaquin ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inxus iëtima 'icën.

²⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Axbi iëtisama 'icëbi ca Nucën Papa Diosan usa uniribi iëmiti 'icën.

²⁸ Usaquian atu cacëxun ca Pedronën Jesùs cacëxa:

—Nun xubucama 'imainun nun ñu camabi cananuna mibë ninuxun éan.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun ' aquinuxun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëchicëcama ébianxa, ³⁰ a unix ca a éncë ñuñu 'icësamaira oi ñuñu 'iti 'icën. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish abë nëtëtimoi 'iti 'icën.

Jesusan —'ëx cana unían 'acëx bamati 'ai — quixun aín unicama catëcëan

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Bain cuanquin ca 'itsa uni anu 'aínbi Jesusan aín 'unánmicë unicama abëa ninun quixun cuënbianquin cacëxa:

—Bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbaxnu anu 'ain ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían 'ë ñui quiásabi oi 'iti 'icën. ³² Judíos unibunën ca judíosma unibunëan binun 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ëmi cuaiquin bëtsi bëtsi onan 'ë tushucati 'icën. ³³ Usoquin bëtsi bëtsi oquin mëétancëxuan 'acëx cana bamatancëx rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

³⁴ Jesusan usaquin cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicaman uisai cara quia quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

*Jericónuxuan Jesusan bëxuñu uni bëpëxcüa
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)*

35 Cuanía Jericó ëma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíqui ñucátinu tsoócéxa. **36** Tsóxunbi ca 'aisamaira unían ratábiancéxun cuaquin —¿añu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácëxa.

37 Ñucácëxun ca cacancëxa:

—Nazaretnu 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuania.

38 Usai quia cuati cuéníshquin ca cacëxa:
—Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

39 Usaía quia oquin ca ax paían rëcuëníquiani cuancë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtimä axa 'icësamaira oi munuma cuéníshtecëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

40 Usaía quia cuati niracéquin ca Jesusan —'ënu unun ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: **41** —¿'Ën mi uisoti caina cuëenin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpëxcuti cana cuëenin.

42 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bëpëquit. 'Ën mi bëpëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpëxcüan.

43 Usaquian cacëxëhi ca bëpëxcüacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuëenquiani ca Nucën Papa Dios rabibiani Jesúsbë cuancëxa. Jesusan a uni bëpëxcutia isquin ca anu 'icë unicamanribi Nucën Papa Dios rabiacëxa.

19

Zaqueo ñui quicë bana

¹ Anu bëbaquiani ca Jesús Jericó ëma 'uramaquiani cuancëxa. ² Usaía Jesús cuancëbëbi ca a ëmanu 'icë uni achúshi Zaqueo caquin anëcë anu 'iacëxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacëxa. ³ Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icë quixun istisa tanquinbi mëtúra 'ixun 'aisamaira unían tsitsírxun bëpáncëbëtan iscasmacëxa. ⁴ Usaquin iscasmati, abáquiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacë, bai anúan Jesús uti amoa 'icë anu ronruacëxa. ⁵ Usaía anu 'icë ca Jesusan anun cuanquin manámi bësuquinbi mëraquin ësaquin cacëxa:

—Zaqueo, bënëtishi ca 'ibúcuatsini ut. Bërí cana min xubunu 'i mibë cuainsa tanin.

⁶ Usaquian cacëxëshi chuámarua tani bënëtishi 'ibúquin ca Zaqueonën aín xubunu buánuxon Jesús biacëxa. ⁷ Usaria isquin ca uni raíricaman — 'uchañu unin xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuiacëxa. ⁸ Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonën Jesús cacëxa:

—'En cana mi cain, bërí cana 'ën curíquicama mësú usaribi 'ënan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. Inánan cana 'ën aín curíqui mëcama uni, 'ën ainan mëcama inumiquin rabë 'imainun rabë oquin 'inánti 'ain.

⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bërí ca ñenë xubunu 'icë unicama 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icëen, ñenë uníxribia Abrahamnën rëbúnqui 'ain. ¹⁰ 'Uchañu unicama ainanma 'icëbi aín 'ucha

térëncë 'ianan ainan 'inun iéminux, cana Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uacën.

Bana itsi ñuicësaria Jesúis curíqui ñui quiá bana

¹¹ Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia cu aquin, Jerusalén 'urama 'ain, abë 'icë unicaman sináncëxa, —Jerusalénu bëbatancëx ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Jesúsëshi judíos unibunën 'apu 'iti 'icë —quixun. ¹² Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamainun, bana itsi ñuicësoquin Jesusan ésaquin cacëxa:

—Ésa ca. Achúshi uni, 'apun rëbúnqui, an ca aín menu 'icë unicaman cushi 'iisa tanquin bëtsi menu 'icë 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancëx utécënti sinánxa. ¹³ Sinántancëxun aín uni mëcën rabë camicëx ucë ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aíshbi 'itsa cupícë, camabi sënën 'inánxa. 'Inánquin, —'ex utécëntamainun camina énë curíquinën ñu bitancëxun maruquin curíqui bitécënti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usaquin catancëxa cuanbi ca a menu 'icë unicama ami nishcë 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuëénima —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiaxa. ¹⁵ Usa 'aínbì ca 'apun, ax paíán cuancë uni abi aín menu 'icë unicaman 'apu 'imiaxa. 'Imicëx ca aín menu utécëanxa. Ai bëbaquin ca uiti curíqui cara bi-axa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancë unicama camiaxa. ¹⁶ Camicëxa anpan ucë an ca aín 'apu caxa:

—Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën rabë sënën 'inun curíqui bian. ¹⁷ Cacëxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'en curíquinën ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinën upí

oquin 'acë cupí camina mëcën rabë ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ¹⁸ Bëtsíxribi uquin ca caxa: Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën achúshi sënën 'inun curíqui bian. ¹⁹ Cacëxun ca 'apun caxa: Mix camina mëcën achúshi ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ²⁰⁻²¹ Cacëbë uquin ca bëtsínribi caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámitancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. Usa 'ain cana mimi racuëquin, pañunan rabúnxun, min curíqui ami 'ë 'ináncë, a nan. A cënë 'icën. ²² Cacëxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Min bana cuaquin cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Ex unimi nishcësa 'ixun uni itsin ñu 'apámitancëxun a bimi 'enáinshi 'inun 'ën unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'ë 'unan. ²³ ¿Usaquin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁴ Caxun ca 'apun anu 'icë unicama caxa: A curíqui 'ën a 'inan, a camina a uninua bixun, an mëcën rabë sënën 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵ Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'aínbi ca ax mëcën rabë sënën 'inúan bicë curíquiñu 'icën. ²⁶ Usaquin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ²⁷ Axa 'ëmi nishi 'ëx 'apu 'iti cuëëncëma unicama a camina énu bëxun 'ën ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A

(19.29-21.38)

*Jesús Jerusalénu cuan
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)*

²⁸ Usaquin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuiquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa. ²⁹ Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'imainun Betania ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin, ³⁰ Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua tècérëcacë mérati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³¹ Mitsúnnmi tubuia isquian bëtsi unin —¿uisati caramina ënë burro tècérëcacë tubuin? —quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun quixun nu caxa.

³² Usaquin caquian xucëx cuanxun ca Jesusan atu cacësabi oquin burro méracëxa. ³³ Mëraquian tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin? —quixun.

³⁴ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Nucën 'Ibun ca ënë burro buánxunun nu caxa.

³⁵ Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesús 'irumiacexa.

³⁶ Usoquian 'irumicëxa burron cuancëbëtan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷ 'Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëenquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acëcama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. ³⁸ Rabi ca quiacëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ënë 'Apux ca bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Papa Diosaxribi ca cuëënia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹ Usai quiquiero axa ami sináncë unicaman Jesús rabia cuaquein ca fariseo unicama raírinëن Jesús cacëxa:

—Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'En cana mitsu cain, ënë unicaman 'ë rabicëbëtanma ca ënë maxáxcama ënë cuëncëni sharáquin 'ë rabiti 'icën.

⁴¹ Usai quiquiero raro bianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitëxëti bëunan mëscuti Jerusalénu 'icë unicama cai quicësai quiacëxa: ⁴² —Nucën Papa Diosan 'imicëx camina asérabi chuámarua 'aish cuëënti 'ai —quixun bërí nëtënbì mitsu 'unánti cana cuëënin. Usa 'aínbi camina mitsu nuitunënbì sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ⁴³⁻⁴⁴ Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunquin 'ë mitsu xucë 'icëbi ui carana 'ëx 'ai quixun 'ë 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nëtëcama uti 'icën. Axa mitsumi nishçë unicaman ca mitsu éman chiquítisama oquin bëararanan mitsu a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin rëúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jerusalénu bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsíñquin ca Jesusan anuxuan

ñu marucë unicama chiquíancëxa. ⁴⁶ Chiquínquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ñesai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaха camäbi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icén”. Usaía cuënëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

⁴⁷ Camabi nëtën ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaía 'ia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'ësénancëxa. ⁴⁸ Usai 'ësénanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

20

*Uin banan cara Jesusan ñu 'aia quixuan Jesús
ñucácan*
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Achúshi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmianan upí bana anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun anpan caniacëcë unicama anu cuanxun ² ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ñesoquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. 'Ë ca ñuixun, ⁴ ¿uin cara Juan unicama nashiminun

cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

⁵ Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacananani quicancëxa: ¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa, quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icën. ⁶ Nun nu, unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa quixun cati, 'aínbi ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icën. Acaman ca aín bana cuakin, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa quixun sinania. ⁷ Usari canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unániman.

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'en ñucácëxun 'ë ñuixuncëxunma çana 'ënribi uin banan carana ñsaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

An naë bérúancë 'aisama unicama ñuquin Jesusan cá bana

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuquin, 'ené banaribi unicama ñuixuancëxa:

—Ésa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apátancëxun bëtsi uni aín naëa bérúanxunun quixun ami ébiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

¹⁰ Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëëmicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bérúancë unicamanu cuantancëxun camina 'enan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun

cati 'ain. Cacëx cuanxa bëbaiabi ca a uni an naë bërúancë unicaman mëétancëxun ñuñuma cuantécéntanun xuaxa. ¹¹ Usoquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëemicë uni itsi xutëcëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman mëequin bëtsi oquin masóxa. Usotancëxun ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa. ¹² Usocëbëtan ca bëtsiribi amiribishi xutëcëanxa. Xucëbi ca aribishi 'atimoxun, énuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa. ¹³ Usoquian 'acëbëtan ca naë 'ibun sinánxxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë xuti 'ain. A sapi ca cuania 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icën. ¹⁴ Usoquin sinánquin aira xucëxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë énëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun énë 'ati 'ain. ¹⁵ Canantancëxun naë 'uri buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun an naë bërúancë unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. ¹⁶ Aín naënu cuanquin a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icën.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacë unicamax:

—Usaía 'inun cuëëanxma 'itibi ca Nucën Papa Dios 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

¹⁷ Quia ca Jesusan atumi bësuquin isquin cacëxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicë énë cuënëo bana 'ic?, ésaí quicë:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi
ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá
upímia xubu cushicë usaribiti.

¹⁸ A maxáxa an cuëëncëma unicama usaribi ca an 'ë cuëëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqui chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia.

'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

*Unían César curíqui 'inánuxun sinan
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)*

¹⁹ An naë bërúancë unicama ñuicëbë ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuëquin biama 'icën. ²⁰ Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'ësénantancëxun ami manánquin usai ca quiaxa quixun 'apu canuxuan, cëmëquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacëxa. ²¹ Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérabi 'icën, upí oquin camina unicama bana ñuixunin. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Us aquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ²² Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³ Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'ë cain? ²⁴ Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënëocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

²⁵Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëéncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëéncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶Usaía Jesús quia ca anu 'icë unicaman cuacëxa. Acamabëtan an a ñucácë unicamanribi cuacëx ca a ñui Jesúsmi manánti bana 'áima 'iacëxa. —'Áima ca —quixun sinánan —upitishi ca quiaxa —quixun sinánquin ca an ñucácë unicaman a ñucátëcëanma 'icën.

*Unix cara bama 'aish baísquitima 'icë quicë bana
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)*

²⁷Usacëbë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. ²⁸Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnën ësai quicë bana cuënëocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicëx aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁹Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³⁰Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³¹Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca

xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ³² Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ³³ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtëen acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicë bënumia. ³⁵ Usa 'aínbì ca bama 'aish baísquitancëxun Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë unicaman xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëbi ca bënumitima 'icën. ³⁶ Bama 'aish baísquitancëx ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish bamatécéntimoi tsótì 'icën, ángelcamaxa 'icësaribiti. ³⁷ Uni bama 'aish ca baísquiti 'icë quixun nun 'unánun ca Moisésnën imaxu nëémëtia iscë ñuiquin ësaquin cuënëocëxa, Nucën 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios 'icë quixun. ³⁸ A bana cuënëo isquin cananuna 'unarin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. An iscëx ca aín uni camáxbi tsotia.

³⁹⁻⁴⁰ Usoquian cacëxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatécéanma 'icën. Usaria isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama raírinën —upí oquin camina nu ñuixuan — quixun cacëxa.

*Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quixun ñuicë bana
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)*

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Usa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ⁴²⁻⁴³ David anbi ca Salmos quirica 'aquin ësoquin cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'en 'Ibu caxa, axa mimi nishcë unicama 'en mi 'ibuamimainun camina mix 'ébë 'Apu 'aish 'en mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'en 'Ibu 'icë quiax quiacëxa. ¿Ésaia quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñuia

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Usoquin canan ca anu 'icë unicaman cuanun, Jesusan ésaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: ⁴⁶ —An usaáia judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcë pañuax niti cuëeanan anuxun ñu marucë anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icë, quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëenia. Usai 'ianan ca anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti anua aín cushicamax tsótí anu tsótishi cuëenia, 'ianan ca pi timëxun anu aín cushicamax tsótí anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁷ Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'ichoquin castícanti 'icën.

21

Xanu casunamëcënëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan

(Mr 12.41-44)

¹ Usoquin anuxun Nucën Papa Dios rabbiti xubunuxun unicama catancëxun anu curíqui

nanti ñu ami bësuquin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacëxa. ² Isanan ca xanu casunamëcë ñuñuma anribia manë curíqui rabë nania isacëxa. ³⁻⁴ Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian têxëocë curíqui anu curíqui nanti ñuñu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë ènën asérabi cuëenquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'áima 'itánun, aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asérabi cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucëن Papa Dios rabiti xubu ruru-cubutía Jesusan ñuia

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Anuax cuania ca uni raírinën anuxun Nucëن Papa Dios rabiti xubu ñuquin ësaquin cacëxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. 'Imainun ca bëtsi bëtsi unían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ⁶ —Ènë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acé 'aíshbi ca axa Nucëن Papa Diosmi sináncëma unicaman ènë xubu camabi rurupacëbë aín maxáxcamaribi rurucubúti 'icën. Usaáfa anun 'iti nëtë ca uti 'icën.

Ènë nëtëcama cëñútisama pain 'ain cara uisai ñu 'iti 'icë quicë bana

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Usaquier Jesusan cacëxun ca a unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucëن Papa Dios rabiti xubu ènëx aín maxáxcama

rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuoxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸ Usaquin ñucácëxun ca Jesusan anun ax utécënti nëtë ñuixunquin ésaquin cacëxa:

—'Itsa unix ca: 'Ex cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utécënti nëtë ca uaxa quiax quiti 'icën. Usai quiquian mitsu paránti rabanan camina bérúancati 'ain. Aín banax ca asérabi 'icë quixun camina sinántima 'ain. ⁹ Mitsun camina uni itsían, bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumi tsuáquiruia quixun ñuia cuatíbi camina racuëtima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icébëbi ca ñenë mecamca cëñúcëma pain 'iti 'icën.

¹⁰ Caxun ca ésaquinribi cacëxa:

—Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. ¹¹ Bëtsi bëtsi mecamca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a pití ñuñuma 'inuxun 'aia. 'Imainun ca 'itsa unix 'insinan cëñúnuoxun 'aia. 'Imainun ca naínua atun iscëma ñu unicaman isti 'icën, isi ca racuëira racuëti 'icën.

¹² Usai 'icëma pan 'ain ca mitsu 'emi catamëti 'en uni 'icë cupí, unin mitsu bixun bëtsi bëtsi onan anu judíos unibunëx timëti xubunu 'icë unin mitsu 'uchonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icën. ¹³ Usaquier 'acëxunbi camina 'ë ñuquin rabínquinma an mitsu bicë unicama cati 'ain. ¹⁴⁻¹⁵ A unicama

bëmánanumi 'ain cana 'ënbi uisoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmí cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicëxunmi cacëx ca axa mimi nishi mimi manáncë unicamax, asérabi ca a bana 'icë quixun 'unani minmi cacë banax ca cëmë 'icë quiax quitima 'icën. Usa 'ain camina a unicama bëmánanu cuancëma pan 'ixun ësaquin sinánti 'ain: Jesusan ca uisoquin carana cati 'ai quixun 'ë sinánmiti 'icën. Usa 'ain cana 'ënbi pain sinántima 'ain. ¹⁶ Mitsúxmi 'ënan 'icë cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibu 'imainun axa mibë nuibanancë unínribi uni itsián mitsu 'atimonun 'inánu>xun 'aia. Ináncëxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icën. ¹⁷ Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁸ Usa 'áinbi camina 'en bërúancë 'aish asábi 'iti 'ain, 'ëx cuéencëbëma ca mitsun bu achúshirabi nëtëtimá 'icën. ¹⁹ Tëméraquinbi 'ëmi catamëti èncëma 'aish camina 'en Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'ain.

²⁰ Anu 'icë unicamabë 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nèbëtsioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a éma cëñuti nëtë ca uaxa quixun. ²¹⁻²² A émanu 'icë unicamaxa ami 'uchacë cupí ca castíancë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín uni cuënëomiacëxa. Usai ca bërí 'iti 'icë quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icëbë ca unicamax racuëti Judea menu 'icë émacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icën. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icë unicamaxribi anuax cuanti 'icën. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancë unicamax ca racuëti Jerusalénu cuantëcëntima 'icën. ²³ Usai

'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun 'aia. A nêtënu 'icë unicamax ca 'aisamaira paë tani témérati 'icën. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucën Papa Diosan castícancë 'aish ca usai 'iti 'icën. ²⁴ Uni raíri ca unin abë 'acananquin 'anuxun 'aia, raírinëx ca bëtsi bëtsi menu buáncë 'iti 'icën. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuëëncësa oquin 'ati 'icën, atúan usoquin 'ati nêtëa sënëncëbëtan.

*Usacuatsini ca Jesús utécënti 'icë quicë bana
(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)*

²⁵ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ex utécënti nêtë ca 'urama 'icë quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icë bari, 'uxë, 'ispa acamax bëtsiti 'icën. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bëchunia cuati ca camabi menu 'icë unicamax ratuti sináncasmai bënëti 'icën. ²⁶ Naicamë'eo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icë quixun sinani racuëtan bamai sináncasmai bënëti 'icën. ²⁷ Usai 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën, nêtë cuin mëúxun, 'ën cushin pëcabëtsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸ 'En mi ñuixuncë ñucama 'icëbëtan camina, anúnmi mitsux paë tani témérati nêtë sënënti ca 'urama 'icë quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuëëeinra cuëënti 'ain.

²⁹ Usoquin catancëxun ca Jesusan icamaribi ñuiquin ësaquin cacëxa:

—Mitsun iscëx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰ acamax baricuatsíncëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutécenia. Usaria 'ia isquin camina

uni 'itsían mitsu cacëxumabi mitsúnbi ca bariti-acuatsinia quixun 'unanin. ³¹ Usaribitía 'en mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan Nucën Papa Dios 'Apu 'iti nêtë ca 'urama 'icë quixun. ³² Asérabi cana mitsu cain, bëría ënë nêtënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'en mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³³ Naí, me acamax ca cëñúti 'icën, 'aínbi ca 'en banaxa nêtëtimoi usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³⁴ Usa 'ain camina mitsux cuëëncë ñuishi 'anan paéanan ënë nêtënu 'icë ñucamaishi sináncë 'itin rabanan bërúancacë 'iti 'ain. Usai bërúancacëma 'aish camina mitsúnmi sináncëbëmabi 'ëx ucëbë 'ëe isi rabínti 'ain. ³⁵ Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicësa usaribiti ca unin sináncëbëmabi anun 'ëx uti nêtë uti 'icën. ³⁶ Usa 'ain camina 'ëx uti nêtë caini, 'en mitsu cacë ñucama ënëxa 'icëbëbi 'ëmi catamëti ëníma 'ëmi cushicë 'inuxun, nêtë camabi Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Usai 'i, 'ëx utëcëncëbë 'en bëmánanuax aña 'uchañumabi 'inuxun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

³⁷ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabbiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu xupíbucëbë imë Olivos cacë matánu 'i cuancëxa. ³⁸ Usai anu 'inëti ca bari urucëbë bana ñuixuni Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabbiti xubunu cuantëcëancëxa. Cuantëcënxuan bana ñuixunia cuati ca unicama riquiani timëacëxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO BAISQUIAXA QUIXUN ÑUI QUICË BANA (22-24)

22

*Judíos unicama Jesúsmi 'ësénan
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)*

¹ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtë, Pascua cacë, 'iisama pain 'ain, ² ca judíos sacerdotenëñ cushicama 'imainun an Moisésnëñ cuënëo bana 'unáncë unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacë 'aish numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin uisoxun 'ati cara quixun sinani 'ësénancëxa.

³ Usacëbë ca Jesusan 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë, acama achúshi, Judas Iscariote, anu ñunshin 'atimanën 'apu Satanás atsíancëxa. ⁴ Usai 'iquian cuanxun ca ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicëx judíos sacerdotenëñ cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucamabë 'ësénanquin —'ën cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacëxa.

⁵ Usoquian Judasan cacëx ca cuëeni —curíqui 'inánti ca —quiax canancëxa. ⁶ Usoquian cacancëx —asábi ca —quixun catancëx cuanquin ca Judasan —¿'apuma unicaman isnunma carana uisaxun ënë unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncëxa.

*Ashiquian Jesúsbëtan aín unicaman piá
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)*

⁷ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtë achúshi ca Pascua nëtë anun carnero 'ati, a 'iacëxa. ⁸ A nëtë 'icëbëtan ca Jesusan Pedroceñun Juan xuquin cacëxa:

—Enë nëtënu a piti ñu pinun camina nu mënioxuni cuanti 'ain.

⁹ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Uinuxuinra caranuna a piti mënïoti 'ain?

¹⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu cuantancëx bëbaquin camina uni achúshinëan ñutën 'unpax buania mérati 'ain. Mëraquin nuibiani camina anua ax atsíncë xubunu atsínti 'ain. ¹¹ Atsínquin camina aín 'ibu esaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca esaquin mi canun nu caxa: ¿Uinuxun cara 'ebëtan 'en 'unánmicë unicaman Pascua nëtënu piti ñu piti 'ic? ¹² Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namë cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsótí acama mënïocë, mitsu ismiti 'icën. Anuxun camina a piti nu mënioxunti 'ain.

¹³ Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca Jesusan cacësabi oquin a ñucama méracëxa. Méraxun ca anuxun a nëtënu piti ñucama mënïocëxa.

¹⁴ Mënïoquian sënëon ca Jesús aín 'unánmicë unicamabë pinux mesanu tsóbuacëxa. ¹⁵⁻¹⁶ Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—En cana mitsu cain, enë nëtënu cana esa piti mitsubë 'atëcëniman. Nucën Papa Diosan nëtënu cana mitsubëtan 'atëcënti 'ain. Usa 'aish cana bamacëma pain 'aish a piti ñumi mitsun 'ebëtan piti 'itsaira cuéean.

¹⁷⁻¹⁸ Catañcëxun ca anu uvas baca 'arucë manë xanpa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun, aín 'unánmicë unicama 'inánquin cacëxa:

—'En cana mitsu cain, esaquin cana uvas baca ñuxun 'atëcëniman. Axa 'Apu 'aíán Nucën Papa

Diosan nêtënu aín unicamax abë 'icëbëtan cuni cana 'atëcënti 'ain. Usa 'ain camina ënë biquin camaxunbi 'ati 'ain.

19 Catancëxun ca Jesusan pán biquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën. Mitsun 'uchacama térëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun 'ë unin 'acë 'ain, camina 'ëmi sinánquin 'ën mitsu bërí cacë ënë ënquinma usabi oquin 'ati 'ain.

20 Cacëxun piti piia sënënia ca Jesusan manë xanpa anu 'icë uvas baca biquin catëcëancëxa:

—Ënë uvas baca ënëx ca 'ën imi 'apati, 'ëx bamacë cupía mitsun 'uchacama térëncë 'aish ainan 'inun Nucën Papa Diosan mëníocë, a 'icën. **21** 'Ën mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'ë 'inánti uni, an ca nubëtan ënuxun piia.

22 Nucën Papa Diosan mëníosabi oi cana uni 'inxu anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish usoquin cara 'ati 'icë, usoquin Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën.

23 Jesusan usaquin cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax —¿nucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quiax ñucacanancëxa.

Uiira cara bëtsibëtan sënënma 'iti 'icë quicë bana

24 Uix cara bëtsibëtan sënënma 'iti 'icë quiax ca Jesusan 'unánmicë unicama cuëbicanancëxa.

25 Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëëncësabi oquian témëramiquinbi ñu mëenun 'amia. Usaquin 'amibi ca bëtsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imia quiax quia.

26 Atux usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icë, ax ca cushima uni 'icësaribiti 'iti 'icën. An uni raíri bana 'ináncë uni, an ca an aín bana cuacë uni usaribi 'ixun uni itsi ñu 'axunti 'icën. **27** ¿An piti 'acë uni ax cara axa mesanu pi tsócë unibëtan sënén 'ic? An mesanuxun picë uni ax ca an piti 'acë unibë sënénmara 'icën. Usa 'aínbi cana 'ëx an mitsu ñu 'axuncë a 'ain. **28** Mitsun camina unicaman bëtsi bëtsi oiabi 'ë encëma 'ain. **29** Usa 'icë cana 'ën Papa Diosan 'ë 'apuira 'inun 'imicësaribi oími 'ëbë cushi 'inun mitsu 'imin. **30** Usa 'ixunmi 'ën nëtënuixun 'ëbëtan pianan, Israelnën bëchicë mëcëen rabë 'imainun rabë, aín rëbúnquicamax cara atun ñu 'acë cupí, uisai 'iti 'icë quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

Pedronën —'ën cana a 'unanimia —quixun uni cati Jesusan ñuia

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an usaquin 'anúan ënun quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaícacësaribi oquin mitsu tanti 'icën. **32** Usa 'aínbi cana 'ëmi catamëti ënxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'Ëmi 'uchaxbi sinanati 'ëmi cushiquin camina axa 'ëmi catamëcë uni raíri 'ëmia asérabi upiti catamënum 'a quinti 'ain.

33 Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mi 'acësaribi oquin sipuanan unin 'anúnbì cana mi ënimana.

34 Quia ca Jesusan cacëxa:

—Pedro, cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ñené ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Anúan unin Jesús 'atimoti nëtë 'iá

³⁵ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'En mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, ¿usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icën, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa. ³⁶⁻³⁷ Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë ñuiquian cuënëo quiásabi oi ca 'iti 'icën. A banax ca quia: “An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax quiti 'icën”. A bana quiásabi oi ca unicamax 'ë ñui quiti 'icën. Usa 'ain camina bérí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocëñuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, ñenu ca manë xëtocë rabë 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icën.

Jesúsa Getsemaní naënuax aín Papabë bana

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx

bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nu 'atima 'atin rabanan camina mitsu bërúanun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

⁴¹ Usoquin cabiani unin nicëxa maxax 'ibúcë 'urasa cuanx ca rantin puruni, Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ⁴² Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëëncëbëtanma cana 'ën béri témératima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³ Usaquian cacëbë naínuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa.

⁴⁴ 'Aisamaira masá nuituti bënëquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátëcëancëxa. Ñucati 'aisamairai bënëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa. ⁴⁵ Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucuatsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituiraia 'uxcë méracëxa. ⁴⁶ Méraquin ca bësúnquín cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin? Ca nirut. 'Uchatí rabanan camina 'uxti téai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

Jesús bican

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Usaquian Jesusan cacëbëbi ca 'aisamaira uni anu Jesús 'icë anu uacëxa. Ucëbë ca a unicamabë aín 'unánmicë unicama achúshi, Judas, ax rëcuëncuatsini a bëtsucutanux uacëxa. ⁴⁸ Aia ca Jesusan Judas cacëxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëa ënë unicaman binun caramina 'ë bëtsucucati 'ain?

Cacëxunbi ca Judasnën cáma 'icën. ⁴⁹ Uisoi cara uaxa quixun isquin ca abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Enë unicama caranuna manë xëtocën 'ati 'ain?

⁵⁰ Usaquin caquin ca uni achúshinën aín manë xëtocën sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëemicë uni aín pabí mëqueu 'icë pabíscacëxa.
⁵¹ Usaquian aín pabí tëaia oquin ca Jesusan cacëxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mëcënan pamëquin ca aín pabí usabi 'itëcënun mómiacëxa.

⁵² Usotancëxun ca Jesusan sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucama 'imainun anpan caniacëcëcamä, an a bitsi ucë, acama cacëxa:

—Manë xëtocë 'imainun imaxu têacë tuínxun mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux caramina ucan?

⁵³ Camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu mitsubë 'iabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicáncëma 'ain. Bérími mitsun ësoquin 'anun ca Nucën Papa Diosan mitsu ëanxa, ñunshin 'atimanën 'apun cushínbi camina ësoquin 'ë 'ain.

*—'En cana a uni 'unáncëma 'ain —quixuan Pedronën ca
 (Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ Usoquin bitancëxun ca a unicaman Jesús buánxun judíos sacerdotenën cushicaman 'apun xubunu buáncëxa. Usoquian buania ca Pedronën 'uránxiunshi nuibiancëxa. ⁵⁵ Buanx bëbaquin a xubu rapasu 'icë me mëníocë, anu tsí ticaia tsóbucamainun ca Pedronëxribishi atubë tsóbuacëxa.
⁵⁶ Usaía anu tsócë, tsin ërëncëxun pëcaia Pedro

isquin ñachai ca anuxuan an ñu mëëcë xanux quiacëxa:

—Ënë uníxribi ca a bicë unibë 'iaxa.

⁵⁷ Usai quia ca Pedronën cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁵⁸ Usoquin can, basicëma 'aínshi ca uni achúshinënribi Pedro isquin cacëxa:

—Mix camina abë nicë uni a 'ain.

Caçëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ex cana ama 'ain.

⁵⁹ Achúshi hora 'icëbë ca bëtsíxribi quiacëxa:

—Ënë unix ca Galileanu 'icë uni 'icëen. Asérabi ca axribi a unibë 'iaxa.

⁶⁰ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Uisai qui caina usai quin, a cana 'ën 'unaniman.

Quicëbëhi ca 'atapa banacëxa. ⁶¹ Banacëbë cuainacëquin ca Nucën 'Ibu Jesusan Pedro ñachaquin isacëxa. Ñachacëxun ca Pedronën ësaquian Jesusan a cacë bana sináncëxa: Ënë imë camina 'atapa banatisama pan 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë ñuiquin rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. ⁶² Usoquian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mëscüacëxa.

Suntárucama Jesúsmi cuaia

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Usa 'ain ca an bërúancë suntárucaman Jesús 'usani ami cuaiquin mëëacëxa. ⁶⁴ Usoquin 'anan ca aín bëru chupan bëmáputancëxun mëëquin — uin cara mi mëëaxa, ca ñuit —quixun cacëxa. ⁶⁵ Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa.

*Jesúsa judíos unibunën cushima man 'apucamanu buáncan
 (Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)*

⁶⁶ Pëcaracuatsincëbë ca anpan caniacëcë unicama 'imainun judíos sacerdotenën cushima 'imainun an Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicamax anu timéacëxa. Timécebëtan ca anu atun cushima bunën 'apucama timécë anu Jesús buáncëxa. Usoquian buáncëxa bëbaia ca 'apucaman Jesús cacëxa: ⁶⁷—Mix asérabi ax utinu nun caíncë, Cristo 'ixun camina, asérabi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana a 'ai quixun 'en mitsu cacëxunbi camina 'en bana ca asérabi 'icë quixun sinántima 'ain. ⁶⁸ Usa 'ixun camina 'en mitsu ñucáquin cacëxunbi 'ë caíma 'ianan 'ë chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹ Usa 'aínbì cana bérí 'enë menu 'itancëxbi Nucën Papa Dios cushiira, aín nëtënuax aín mëqueu tsotax abë 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰ Usoquian atu cacëxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Usa 'aish caramina asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ë cacë, ax ca asérabi 'icën.

⁷¹ Usai quia cuati ami nishi ca quicancëxa:

—'Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'aínbì cananuna nunribi bérí nun pabitanbi asérabi ax 'atimati banaia cuan.

23

*Jesús Pilatonu buáncan
 (Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)*

¹ Catancëx níruquin ca camaxunbi Jesú斯 buánxun Pilátonu buáncëxa. ² Buanx bëbax aín bémánon 'ixun ca Jesú斯 ñuiquin ésaquin Pilato cacëxa:

—Enë unían judíos unicama nun caibu bëtsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icë quiaxa.

³ Usaquierian cacëxun ca Pilátonën Jesú斯 ñucáquin cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

⁴ Jesusan cacëxun cuaquein ca Pilátonën sacerdotenëن cushicama 'imainun anu timécë unicama cacëxa:

—'En iscëx ca ñenë uni 'atima ñu 'acëma 'icëen.

⁵ Usaíá Piláto quicébëbi Jesúsmi xuamati nishi ca munuma quicancëxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxunribi usoquin 'aia.

Pilátonëan Jesú斯 Herodesnu xua

⁶ Ésaquierian unicaman ñuia cuaquein ca Pilátonën

—¿enë unix cara Galileanu 'icë uni 'ic? —quixun atu ñucácëxa. ⁷ Ñucácëxuan —usa ca —quixun cacëxun cuaquein ca Pilátonëan Jesúsa Herodesnu buántanun quixun xuacëxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icë uni ca Jesú斯 'icë quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uëxanxa — quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacëxa.

⁸ Buáncëx bëbacëa unicaman Jesú斯 ñuia cuati

ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia istisa tanquinbi iscëma 'aish, bërí a isi Herodes cuëëancëxa. ⁹ Usai cuëënquia 'itsaira bana ñucácëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. ¹⁰ Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama munuma banai ami manáncëxa. ¹¹ Usaria ca Herodesbëtan aín suntárucaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuadioquin 'apúan pañucë chupa pañumitancëxun Pilátonua buántëcëntanun quixun xuacëxa. ¹² Usa 'ain ca 'itsa baritia abë nishanancë 'aíshbi a nëtënbì sinanati Pilátobë Herodes nuibanancëxa.

*Jesús ca bamati 'icë quiáxa quican bana
(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)*

¹³ Usa 'ain ca Pilatonën, judíos sacerdotenën cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacëxa. ¹⁴ Camicëxa ucë ca cacëxa:

—Mitsun, ènë unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacëxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'en iscëxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manáquin 'ë cacë, a 'acëma 'icën. ¹⁵ Anu xucëxunbi ca Heródesnën amiribishi nunua bëtëcënen xuaxa. Anribi ca aña 'uchabia 'acëma 'icë 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscëxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acëma 'icën. ¹⁶ Usa 'ain cana paë tanmitancëxinshi cuantánun ènti 'ain.

¹⁷ Caquin ca anun pán chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain, usabiquin 'acë 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁸ Usoquian Jesús chiquínti sináncëbëbi ca unica-max munuma sharárui quicancëxa:

—Ènë uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

19 An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icë unicama tsuáquirumicë, 'ianan an uni 'acë cupí ca Barrabás sipuacë 'iacëxa. **20** Unicamaxa munuma sharárui quia cuati ca Pilátonëx amiribishi —nun iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icë — quiax quitécéancëxa. **21** Quicëbëbi ca munuma sharárui quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas, i curúsocënu ca a matas.

22 Usaía quicanabi ca rabë oquin cacësabi oquin Pilatonën amiribishi catécéancëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ñenén 'ax? 'En iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icën. Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun énti 'ain.

23 Quicëbëbi ca usaribiti amiribishi munuma sharárui quitécéancëxa, bamatanun i curúsocënu matascë ca 'iti 'icë quiax. Usai quia ca Pilatonën atu sinanamicasmacëxa. **24** Sinanamicasmaquin ca Pilatonën atúan cacësabi oi ca 'iti 'icë quixun cacëxa. **25** Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uni 'acë cupí sipuacë uni, a judíos unicaman ñucácësabi oquin chiquíancëxa. Usaquin chiquíanan ca Jesús, judíos unibunën 'apucamaxa cuëëncësabi oquian 'anun quixun, aín suntárucama cacëxa.

*I curúsocënu Jesús matáscan
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)*

26 Usoquian Pilatonën cacëxun Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene nêtenu 'icë uni Simón, ax aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárunën biquin 'iámiquin, anua Jesús matásti i curúsocë, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacëxa.

27 Usaía 'ia ca 'aisamaira unin nuibiancëxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nututi bëunan mëscuti rarumacëxa. **28** Usai 'ia cuati cuainacëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsu 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain. **29** Anúnmì mitsun témérati nëtë ca uti 'icën. A nëtë ucëbë ca unicamax èsai quiti 'icën, tuacëma xanux ca cuëënti 'icën, tuacëma 'ixun aín tuá xuma 'amicëma xanux ca xanu itsían 'acësaribi oquin paë tancëma 'aish cuëënti 'icën. **30** Anun usai 'iti nëtë ucëbëtan ca unicaman unétisa tanquin aín bashicama atunu rëucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icën. **31** 'En ñu 'atima 'acëma 'icëbia 'ë èsoquin 'acë 'ain ca an ñu 'atima 'acë unicamax atun 'ë 'acësamaira oquin 'acë 'iti 'icën. Usoquian anun 'ati nëtë ca uti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

32 Usa 'ain ca uni rabë an 'atima ñu 'acë, aribi Jesúsbëa bamati suntárunën buáncëxa.

33 Usoxun ca suntárunën a buani cuanx, Mapuxo cacë me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesú matástancëxun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acë uni rabëribi i curúsocënu matástancëxun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancëxa. **34** Suntárunéan usoquin 'acëxun ca Jesusan Nucëen Papa Dios cacëxa:

—Papan, ènë unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanimia. Usa 'icë camina atun 'ucha térénquin manumiti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matáscë i curúsocëcama nitsíntancëxun, suntárunën uin cara isa Jesusan

chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tancëxa. ³⁵ Usaquian Jesús 'aia ca unicaman isacëxa. Ismainun ca judíos unibunën 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai èsai canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iëtibi ca iëtima. Ax asérabi Cristo a Nucën Papa Diosan ënu xunuxun caíscë 'aish ca axbi iëti 'icën.

³⁶ Anu 'icë suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimi baca cachacë a xéanun quixun 'ináncëxa. ³⁷ Inánquin ca —mix asérabi judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iët—quixun cacëxa.

³⁸ Anua a matáscancë i curúsocënu ca Jesús manámi èsaquin cuënëocë bana matáscë 'iacëxa: “Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën”. A banax ca griego banan cuënëocë 'ianan Romanu 'icë unin bana, latín cacë, anun cuënëocë 'ianan judíos unibunën bana, hebreo cacë, anúnribi cuënëocë 'iacëxa.

³⁹ A Jesús 'acësaribi oquin i curúsocënu matáscë uni rabë, achúshinën ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix asérabi Cristo 'aish ca mixbi iët. Iéanan ca nuribi iëmit.

⁴⁰ Usoquian Jesús caia cuakin ca acëñuan matáscë unin bëtsi ñu caquin cacëxa:

—¿Mix usuribi oquin 'acë 'aíshbi caramina Nucën Papa Diosmi racuëtiman? ⁴¹ Asérabi cananuna nux nun 'ucha cupí paë tanin. Usa nux 'aínbì ca ñë uni aña 'uchabi 'acëma 'icën.

⁴² Usoquin bëtsi catancëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Jesús, min nëtënuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

Lucas 23:43

cli

Lucas 23:51

43 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Asérabi cana 'ën mi cain, ënë nëtënbì camina
anu 'ëx 'icë anu 'ëbë 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Usai 'imainun ca bari xamárucëbëbi me
bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabë 'imainun achúshi
hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. **45** Usai bari
bëánquimainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx
anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupax
amo rabë 'inun tuquiacëxa. **46** Usaía 'icëbë ca
munuma cuëncënishi Jesús quiacëxa:

—Papan, 'ën cana 'ën bëru ñunshin minmi binun
mi 'inanin. Usaquin catancëx ca ashiti bamacëxa.

47 Usaía 'icëcama isquin ca Romanu 'icë capitán
Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Asérabi ca ënë unix 'uchañuma 'iaxa.

48 Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timëcë
unicamaxribi masá nuituti, atun nuitu mëëi
shitáshquiquiani uténbuax, atun xubunu cuancëxa.
49 Raírinëxa usai 'imainun ca an a 'unáncë unicama
'imainun axa Galileanuax a nuibëtsini ucë
xanucamanribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacëxa.

Jesús bamacë mënón ñui quicë bana

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50 Judea cacë menu 'icë ëma, Arimatea, anu 'icë
uni achúshi ca José cacë 'iacëxa. Ax ca upí uni
'aish upí sinánñu 'iacëxa. Ax ca judíos cushicaman
'apucama achúshi 'iacëxa. **51** Usa 'aíshbi ca José an
anun Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtë
uti caíncë uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman
'acësaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi
quiax 'ësénani —'ati ca —quiax quicëbëtanbi, an

cáma 'icën. ⁵² Usa 'ixun ca Josénën anu cuanxun Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³ Usaquin cacëxuan —camina buánti 'ai — quixun cacëxun ca Josénën Jesús i curúsocënu nanpátancëxun, sábana upitan rabúancëxa. Rabúnbianquin ca anu uni bamaia mëníotia matá me témú bérí naëcë, anu uni ñucë mëníocëma pan, anu mënónuxun buáncëxa. ⁵⁴ Usoquin anun ñu mëëtima nëtë 'atima cupí, a nëtë 'icëma 'ain, ca Josénën Jesús mënónuxun buáncëxa. Buánxuan mënion ca anun ñu mëëtima nëtë 'iacëxa.

⁵⁵ Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abë uéxancë xanucaman uinuira cara Jesús mëníoia isanan uisaira oquin cara mëníoia quixun isacëxa. ⁵⁶ Isbiani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu oti ro buánuxun mëníocëxa. Mënítancëx ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi, anun ñu mëëtima nëtë 'ain, tantiacëxa.

24

Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Anun ñu mëëtima nëtë 'iónxa pécaracëbëa bari urucëma 'aínshi ca axa Galileanuax Jesúsbë uéxancë xanucama anun sanu oti ro mëníoëxancë a buani raíri xanubë anua Jesús mëníoëxancënu cuantëcëancëxa. ² Buani cuanx anu bëbaquinbi ca mapara, anun quini xëpuëxancë, racanacë isacëxa. ³ Usa 'icë istancëx cuani, quininu atsínquianxun isquinbi ca Nucën 'Ibu Jesús 'aímocëxa. ⁴ 'Aímoi ratuti ca sináncasmacëxa. Usai ratúquian atun iscëxbi ca rabë uni, chupa chaba chabaquicë

pañucë, a rapasu 'iacëxa. ⁵ Usa isi ca xanucamax racuëti meu têtúbuacëxa. Têtúbutiabi ca a unin cacëxa:

—¿Usa cupí caramina mitsun anu uni bamacë mënïotinua axa ashiti bamacëma uni barin? ⁶ Ax ca ënuma 'icën, ca baísquixaxa. An Galileanuxun mitsu caëxancë bana camina sinánti 'ain. ⁷ Ësaquin ca mitsu caëxanxa: Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, ca 'ë 'atima unin, uni itsian 'ë 'aminun 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Matáscëx asérabi bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'iònxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'ai quixun.

⁸ Usaquierian ángelnën cacëxun ca —asérabi ca Jesusan usaquin nu caëxanxa —quixun xanucaman sináncëxa. ⁹ Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscëcama ñuiyanan ángelnën cacëcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacé uni raíricamaribi ñuixuancëxa. ¹⁰ Usaquierian an Jesusan 'unánmicë unicama ñuixuncë xanucama ax ca 'iacëxa, María Magdalena 'imainun Juana 'imainun Jacobonën titia María, 'imainun axa atubë 'icë xanucamaribi. ¹¹ Usaquierian acaman ñuixuncëxunbi ca —cëmëi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icën.

¹² Usaíraíri 'imainun ca Pedronëxëshi abáquierianí a quininu cuancëxa. Cuanx bëbai têtúbuquin isquinbi ca anun Jesús rabúncë chupa ashi isacëxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iaxa quixun sináncasmai ca aín 'icënu cuantëcëancëxa.

*Emaús èmanu bain cuanía usai 'iá
(Mr 16.12-13)*

13 A nêtënbí ca an Jesusan bana cuacë uni rabë Jerusalénuax, axa mëcën rabë 'imainun achúshi kilometrosa 'ain, Emaús cacë émanu bain cuancëxa. **14** Usai bain cuani ca a rabëtax usaía Jerusalénuax Jesús 'icë ñui cananquiancëxa. **15** Usaía cananquiancëbëbi ca Jesús a caxu cuani, atubë biránanquiani cuancëxa. **16** Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. **17** 'Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin? ¿Uisacatsi caramina masá nuitutin?

18 Cacëx niracëquin ca axa bain cuancë uni rabë, achúshi, Cleofas cacë, an Jesús cacëxa:

—¿Amanuax Jerusalénu ucë 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'axa quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caramina mínshi cuacëma 'ain?

19 Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacëxa:

—Nazaretnu 'icë Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi iscëxun upí oquin Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuanan aín cushínbi uni itsin 'acëma ñu 'axa. **20** Usa 'icëbi ca nun sacerdotenën cushimaabëtan nun cushi raíricamanribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocënu matáscëx bamanun quixun. **21** Nun cananuna Romanu 'icë unían, nux Israel unibu 'icë, nu 'imainun nun nêtëcamaribi 'ibuacë 'aínlbia nunainshi nun nêtë 'inun, an nu mënioxunti sinan, 'aínlbi ca bamaëxanxa. **22** Usa 'aínlbi ca nuxnu 'icësaribitía ami sináncë xanu raírinë anu Jesús mëníoëxancënu pëcaracëma 'aínlshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia.

23 Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtainsa iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icë, ca baísquiaxa, caxa quixun.

24 Usaquin cacëx anua Jesús mënioëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icë uni raírinën xanúan cacësabi oquin isquinbi Jesús mëraima 'ipunia.

25 Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo banax ca asérabi 'icë quixun camina sináncëma 'ain. **26** ¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabë 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paë taní témérati 'iax?

27 Caxun ca Moisésnëan cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iaxa quixun a uni rabé ñuixuancëxa. **28** Atu banä ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús émanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa.

29 Isquin ca cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atübë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsíancëxa.

30 Atsíntancëx mesanu a uni rabëbë tsóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaquin atu 'ináncëxa. **31** Usa 'ain ca, ènëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxunmabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca ènëx 'icë — quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcëbëishi ca Jesús nëtëacëxa. **32** Nëtëcëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuënëo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëeni shimëniocacësa tanpunin, ¿usa cat?

³³ Usaquin sinani bënëtishi cuanx ca Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni mëcën rabë 'imainun achúshi, acamabëa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timëcë méracëxa. ³⁴ Méracëxun ca axa timëcë unicaman cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesús ca asérabi baísquitëcëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵ Usaquian cacëxun cuaquin ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëtícaquin 'ináncëxuinshi cananuna ax ca asérabi Jesús 'icë quixun 'unánpuni — quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni mëcën rabë 'imainun achúshi an Jesús isa

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Usaquin atu ñuixunía sënëncëma pain 'aínbi axbi chiquiracëti atu nëbëtsi niracéquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷ Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca — ñunshin ca —quixun sináncëxa. ³⁸ Usai 'i ami racuëtia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin? ¿Uisa cupí caramina 'èx cana asérabi Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹ 'En mëcën 'imainun ca 'én taë is. Isquin ca, 'èx cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'én nami 'imainun 'én xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'ë ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰ Usaquin caquin ca mëshpáquin aín mëcën ismianan aín taëribi ismiacëxa. ⁴¹ Usoquian ismicëxbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quiax cuëenibi

sináncasmái ratúacëxa. Ratutia isquin ca Jesusan — ñmitsun a pití ñu cara 'áima 'ic? — quixun cacëxa. **42** Cacëxun ca tsatsa xuicë paná 'imainun buna rëpa tëxéra 'ináncëxa. **43** 'Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

44 Pitancëx sénénxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ex bamacëma pain 'ixun 'en mitsu cacësabi oi ca 'iaxa. 'È ñuiquin cuënëo banacama Moisésnëñ 'a, 'imainun an Nucëñ Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'ë ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'en mitsu cacësabi oi cana 'ian. **45** Usaquin caxun ca a ñuiquian cuënëo banacama upí oquian cuanun ñuixunquin anu timëcë unicama 'unánmiacëxa. **46** 'Unánmiquin ca ésaquin cacëxa:

—Ésai ca a bana quia, Cristo ca bamatancëx rabë 'iònxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'icëñ. **47** Usa 'ain ca aín unicaman Jerusalénuñun pain aín bana ñuitancëxun camabi menu cuanquin ésoquin caquin unicama ñuixunti 'icëñ, Nucëñ Papa Diosan atun 'atima ñu 'acëcama térëncë 'inuxun ca sinanaquin bëtsi oquin sinánti 'icë quixun. Ésaía a ñui cuënëo bana quicë a ñuixuntancëxun ca Jesusan atu cacëxa: **48** Mitsun camina 'ëx 'ia iscë 'ixun, uisai carana 'ë ñuiquin cuënëo banacama quicësabi oi 'ia quixun unicama ñuixunti 'ain. **49** Axa utí ñuiquian 'en Papa Diosan 'ë cacë, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucëñ Papa Diosan aín cushi mitsu 'inánun Jerusalénu bérúxun caínti 'ain.

*Jesús naínu cuan
(Mr 16.19-20)*

50 Usa 'ain ca Jesusan Jerusalénuax cuanquin Betania ëma 'urama, aín unicama buáncëxa. Buántancëxun aín mëcën rabé manámi oquin ca Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa. **51** Usaquin ñucáxuntancëxun acama ëbiani ca anua Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. **52** Cuania rabbitancëx ca chuámashi taní cuëenquiani Jerusalénu cuantëcëancëxa. **53** Cuantancëxun ca nëtë camabi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun cuanxun, a rabiacëxa. Ashi.

Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain bana

New Testament in Cashibo-Cacataibo (PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

clx

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
c8d73d75-386c-5f5e-a601-116dba3dae9b